

Ilanngussaq 3

Ilmenitisorfik

**Inuiaqatigiinni tunngaviusumik
paasissutissat**

ISN-imut ilanngussaq

Ilanngussap imarisai

1	Inuiaqatigiinni tunngaviusumik paasissutissat	3
2	Inuiaqatigiit agguataarnerisa allaatigisaanerat	3
2.1	Inuit amerlassusaat	3
2.2	Inuiaassuseq, ukioqqortussuseq aamma suaassutit agguataarnerat	8
2.3	Inuit nuuttarnerisa nalilersornerat	9
3	Aningaasaqarnek	12
3.1	Nuna tamakkerlugu aningaasaqarnek	12
3.2	Akilerarutit aamma pisortat aningaasartuutaat	13
3.3	Niuernek	15
3.4	Kalaallit Nunaanni aatsitassanik isumalluutininik piianeq	17
4	Inuuniarnermi aningaasartuutit aamma ineqarniarnermi pissutsit	18
4.1	Inuup aningaasarsiai	18
4.2	Inuuniarnermi aningaasartuutit	19
4.3	Taartigiinnermik tunngaveqarluni "aningaasaqarnek"	20
5	Niuernerup aaqqissugaanera	21
6	Suliffeqarnermi pissutsit	23
6.1	Suliffeqarnermi pissutsit pioreersut	23
6.2	Suliffissaaleqineq	24
7	Ilinniartitaaneq	27

7.1	Aaqqissuussaangitsumik ilinniarneq	30
8	Peqqinnissaq	31
8.1	Akuersissuteqarfimmi innuttaasut peqqissusaat	34
9	Oqaatsit aamma kulturi	37
10	Pinngortitamik aamma nunamik atuineq	37
10.1	Moriusaq	38
10.2	Akuersissuteqarfimmi itsarsuarnitsanik missuinermi nassaat	39
11	Inuiaqatigiinni ajornartorsiutit	39
11.1	Pinerluttuliortarnek	39
11.2	Angerlarsimaffeqanngitsuuneq	41
11.3	Ikiaroorartunik/imigassamik atornerluineq	41
11.4	Eqimattakkaat mianernartut	42
12	Ataqatigiinnermut aaqqissuussinerit	43
12.1	Assartuineq	43
12.2	Innaallagissamik pilersuineq	44
12.3	Imissaq	44
12.4	Nalunaarasuartaatitigut attaveqarneq	44
13	Najoqqutassat	45

1 Inuiaqatigiinni tunngaviusumik paasissutissat

Allakkiap matuma, inuiaqatigiinnik tunngaviusumik paasissutissat, Dundas Ilmenitimik Suliniutip sanaartornermi killiffia sioqqullugu pissutsit allaaserai.

Tunngaviusumik paasissutissat siunertaraat, innuttaasulerinermut paasissutissanik pilersuineq assinganillu aningaasaqarnermut pissutsit ineriartornerillu, politikkikkut ilutsit, sumiiffinni aqqissuussinerit, kulturikkut ilisarnaatit, aamma pissutsit allat, Suliniummit naatsorsuutigineqartumik allannguutit nassatarineqartut inuiaqatigiinnut assigiinngitsumik sunniuteqarsinnaanerannut paasissutissiinissaq. Tunngaviusumik paasissutissat aammattaaq siulittuutigissavaa, Suliniutip pissutsinit taakkunannga qanoq sunnertissinnaanera.

Tunngaviusumik paasissutissanik misissuinerit, paasissutissanik pingaannginnernik misissuinerit, paasissutissanillu pitsaassutsinut iliutsinit pissarsiat ataqatigiissinnerinik tunngaveqarput.

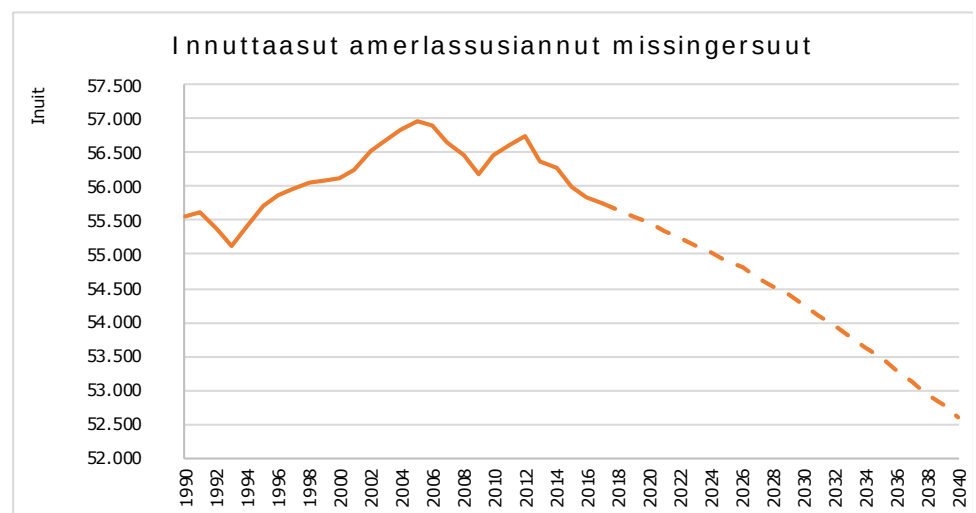
Inuiaqatigiinnik tunngaviusumik paasissutissat allakkiami matumani saqqummiunneqartut maannakkut pissutsinik allaaserinnippat, kisianni suliniummit tunngaviusumik paasissutissanut sunniutaasinnaasunik misissueqqissaanngilaq. Misissueqqissaarnerit taakku ISN-imut nalunaarusiami saqqummiunneqarput.

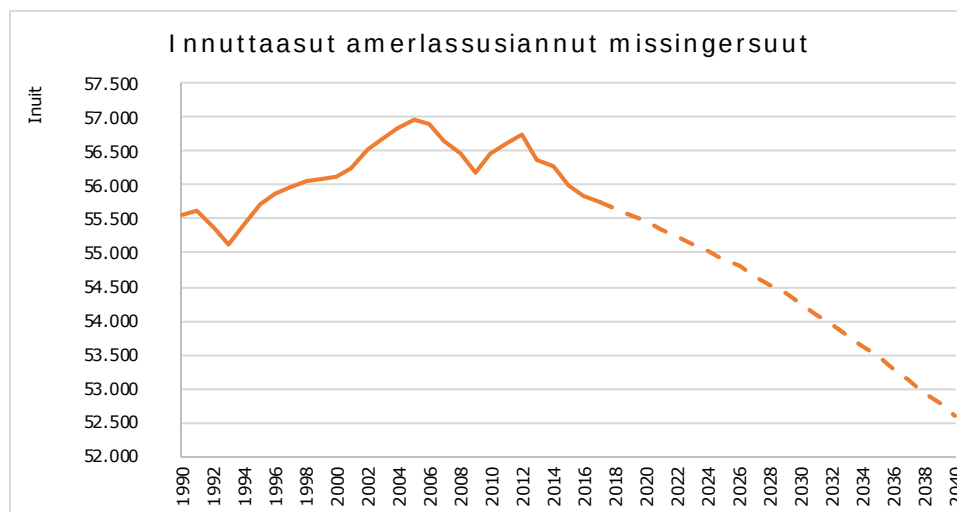
2 Inuiaqatigiit agguataarnerisa allaatigisaanerat

2.1 Inuit amerlassusaat

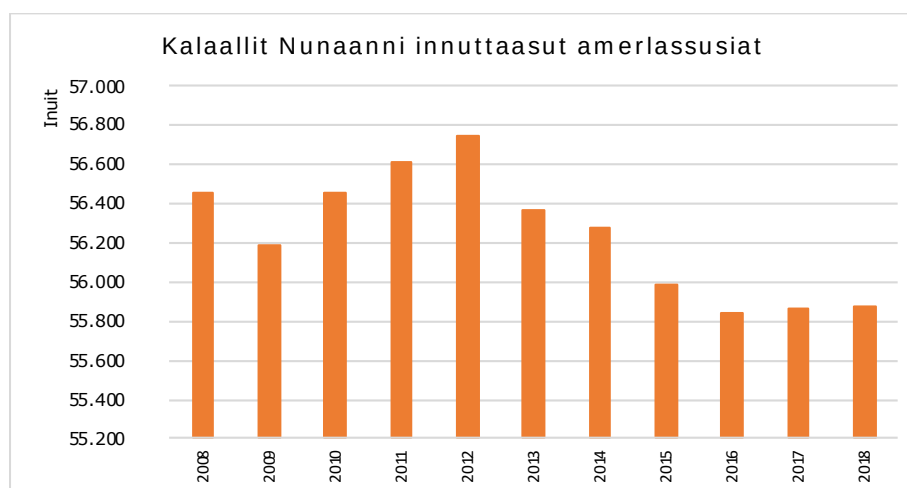
Januaarip aallaqqaataani 2018-imi, Kalaallit Nunaanni inuiaqatigiit 55.877-inik amerlassuseqarsimapput. Soorlu Takussutissiaq 1-imi takuneqarsinnaasoq, inuiaqatigiit ukiuni qulini kingullerni amerlassusaata allanngornerat killeqarsimavoq, kisianni ikiliartorlutik. 2008-p aamma 2018-ip akornanni inuiaqatigiit 1%-ip missaanik ikileriarsimapput. Inuiaqatigiit amerlassusaata allanngornerat nuuttarnernut isikkuannut attuumassuteqarluarput, taakku itinerusumik immikkoortoq 2.3-mi allaaserineqarput.

Innuttaasut amerlassusiannut missingersuutit Kalaallit Nunaanni Naatsorsueqqissaartarfimmit suliarineqartut ersersinneqarput

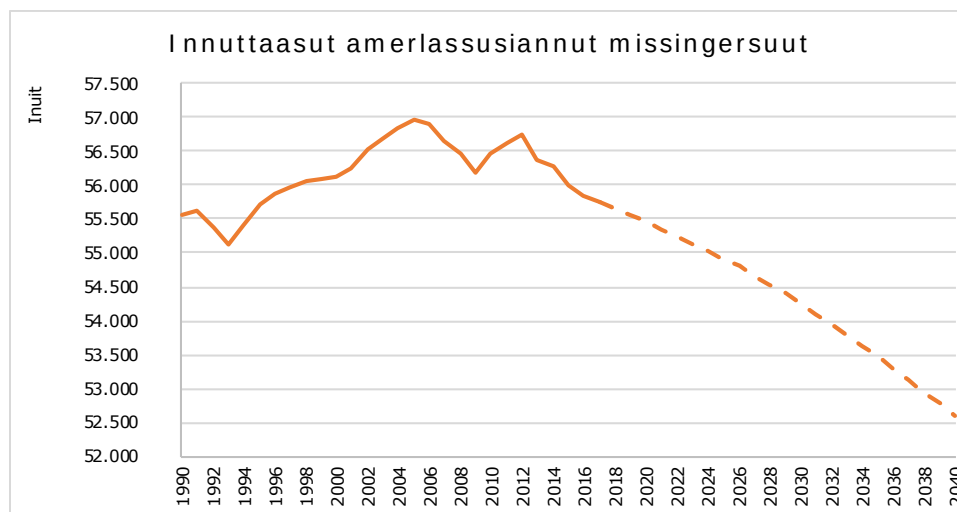

Takussutissiaq 2-mi, aamma ersersitsipput Kalaallit Nunaanni innuttaasut amerlassusiat 2040 nallerpat 6 %-it missaannik 2017-imi killiffinnut naleqqiullugit ikileriasasut.

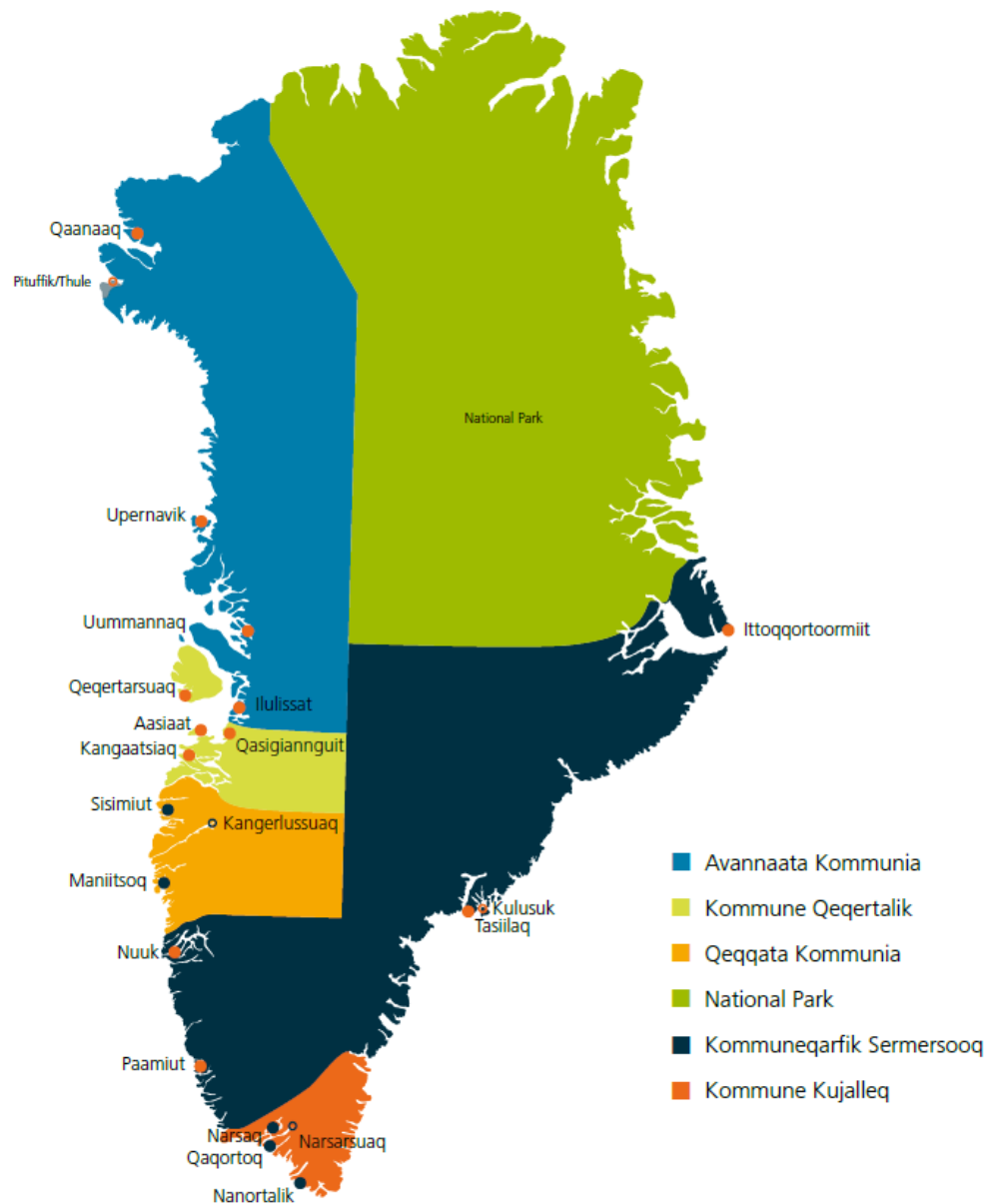

Takussutissiaq 1: Kalaallit Nunaanni inuit amerlassusiat (Pissarsiffik: Kalaallit Nunaanni Naatsorsueqqissaartarfik, BEXST1)

Takussutissiaq 2: Inuit amerlassusiannut missingersuut 2017-2040 (Pissarsiffik: Kalaallit Nunaanni Naatsorsueqqissaartarfik, BEXTPROG)

Kalaallit Nunaat kommuninut tallimanut aamma Kalaallit Nunaata avannaani kangiani Nuna allanngutsaaliukkamut agguarneqarsimavoq. Januaari 2018 tikillugu sisamanik kommuneqarsimavoq, Avannaata aamma Qeqqata kommunia ataasiulluni kommuniisimagami Qaasuitsup Kommunianik taaguuteqarluni. Takussutissiaq 3-p ataani takussuserneqarpoq kommunit tallimat killeqarfii aamma Nuna allanngutsaaliugaq.

Takussutissiaq 3: Kalaallit Nunaata nunap assinga (Pissarsiffik: Kalaallit Nunaat kisitsisunngorlugu 2018)

Ilmenitisiorfik Avannaata kommuniani inissisimavoq, Qaanaamit 80 km-it kujataaniilluni. Ungasinngitsukkut Qaasuitsup Kommuniata avinneqarnera pissutaalluni, Avannaata kommunianut kisitsisinngorlugit paasissutissat pissarsiassat killeqarput. Tamatuma kinguneranik, Qaasuitsup Kommuniusimasumit kisitsisinngorlugit paasissutissat ilaatigut nunap ilaanik tunngaviusumik pissutsinik allaaserinninnermut atorneqassapput.

Kalaallit Nunaanni innuttaasut amerlassusiat assigiinngiaartumik kommunit tallimat akornanni agguataarneqarsimapput. Soorlu Nalunaarsuiffik 1-imi takuneqarsinnaasoq, Kommuneqarfik Sermersooq amerlanerpaanik innuttaqarpoq; Kalaallit Nunaanni innuttaasut 40,7 %-ii tassani najugaqarput. Nuuk, Kalaallit Nunaanni illoqarfiit pingaarnersaat, Kommuneqarfik Sermersuumi inissisimavoq, aamma inuit 18.000-it tikingajallugit najugaqarfigaat.

Avannaata Kommunia januaarip aallaqqaataani 2018-imi, 10.584-inik inoqarsimavoq, aamma Kalaallit Nunaanni kommunit innuttaasoqarnerpaat tullerivaa. Nalunaarsuiffik 2-mi Avannaata Kommuniani innuttaasut siaruarsimanerat ersersinneqarpoq. Inuit amerlanerpaat kommunip kujataani najugaqarput, illoqarfinni Ilulissani, Uummannami aamma Upernavimmi, imaluunniit eqqaanni nunaqarfinni. Qaanaami imaluunniit nunaqarfiit pingasuusut ilaanni, Savissivimmi, Siorapalummi aamma Qeqertani inuit 753-it najugaqarput.

Soorlu Takussutissiaq 3-mi ersersinneqartoq, Qaanaaq illoqarfiuvoq Kalaallit Nunaanni avannarpasinnerpaaq aamma Kalaallit Nunaata sinneranit avinngarusimavoq. Qaanaap illoqarfia Ilmenitisorfik 80 km-it avannaani inissisimavoq, aamma Thule Air Basemut, Amerikamiut Silaannakkut Illersornissamut Sakkutooqarfianut qanittumi inissisimavoq.

Qaanaamut Qaanaamillu angalanissaq taamaallaat timmisartorluni pisinnaavoq. Sapaatip akunneranut ataasiarluni timmisartoqartarpoq. Qaanaami¹ innuttaasut ukiuni kingullerni qulini ikiliartorsimapput. Takussutissiaq 4-mi 2008-p aamma 2018-ip akornanni innuttaasut 2%-it missaanik ikiliartornerat ersersinneqarpoq.

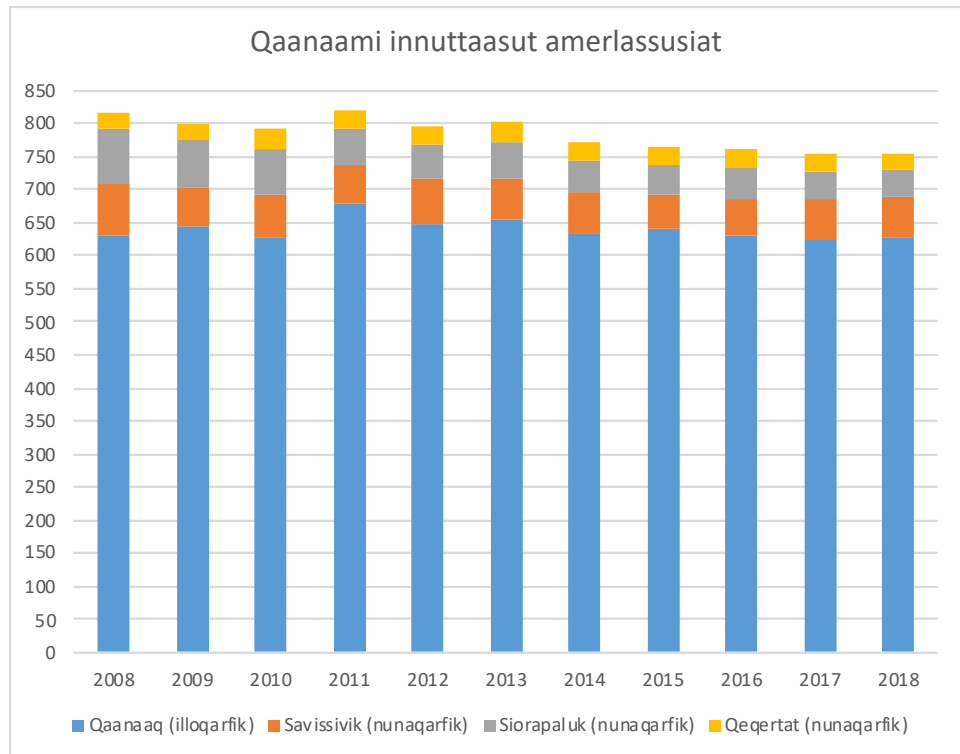
Nalunaarsuiffik 1: Kommunit akornanni innuttaasut amerlassusiata agguataarnerat, 2018 (Pissarsiffik: Kalaallit Nunaanni Naatsorsueqqissaartarfik, BEXST3)

	Innuttaasut amerlassusiat	Innuttaasut tamarmik amerlassusiannit %-i
Kalaallit Nunaat	55,877	100 %
Kommune Kujalleq	6,624	12 %
Kommuneqarfik Sermersooq	22,738	41 %
Qeqqata Kommunia	9,295	17 %
Kommune Qeqertalik	6,533	12 %
Avannaata Kommunia	10,584	19 %
Kommunit avataanni	103	0 %

Nalunaarsuiffik 2: Avannaata Kommuniani innuttaasut amerlassusiata agguataarnerat, 2018 (Pissarsiffik: Kalaallit Nunaanni Naatsorsueqqissaartarfik, BEXSTK3)

	Innuttaasut amerlassusiat	Innuttaasut amerlassusiannit %-i
Avannaata Kommunia	10,584	100 %
Ilulissat	4,905	46 %
Uummannaq	2,228	21 %
Upernavik	2,698	26 %
Qaanaaq	753	7 %

¹ Qaanaaq = Qaanaap illoqarfia + eqqaanilu nunaqarfiit ilanngullugit

Takussutissiaq 4: Qaanaami innuttaasut amerlassusiat (Pissarsiffik: Kalaallit Nunaanni Naatsorsueqqissaartarfik, BEXST4)

2.2 Inuiaassuseq, ukioqqortussuseq aamma suiaassutit agguataarnerat

Inuit Kalaallit Nunaanni najugaqartut amerlanersaat, Kalaallit Nunaanni inuusimapput. Soorlu Nalunaarsuiffik 3-imi ersersinneqartoq, innuttaasut 90%-ii Kalaallit Nunaanni inunngorsimapput, massa 10%-ii Kalaallit Nunaata avataani inunngorsimasut. Innuttaasut Kalaallit Nunaata avataani inunngorsimasut affai sinnerlugit Kommuneqarfik Sermersuumi najugaqarput.

Nalunaarsuiffik 4-p ersersippaa, Avannaata Kommuniani inunnit 10.584-init najugaqartunit, 519-it Kalaallit Nunaata avataani inunngorsimasut, tamanna 5%-ip missaanik naleqarpoq. Kalaallit Nunaata avataani inunngorsimasut amerlanersai Ilulissani najugaqarput. Qaanaami najugallit 24-t, Kalaallit Nunaata avataani sumiiffinni allaani inunngorsimapput. Tamanna Qaanaami innuttaasut 3%-it missaanik naleqarpoq.

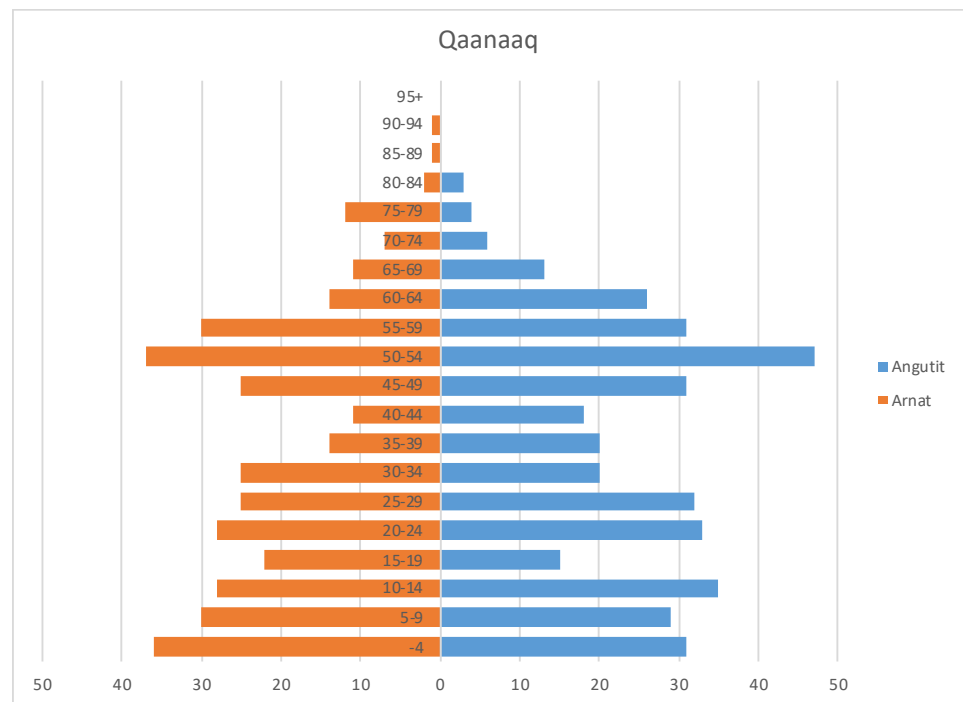
Nalunaarsuiffik 3: Kalaallit Nunaanni inuiaat katitigaanerat, 2018 (Pissarsiffik: Kalaallit Nunaanni Naatsorsueqqissaartarfik, BEXST3)

	Kalaallit Nunaanni inuusimasut (innuttaasut tamarmik amerlassusiannit %-i)	Kalaallit Nunaata avataani inuusimasut (innuttaasut tamarmik amerlassusiannit %-i)
Kalaallit Nunaat	90 %	10 %
Kujalleq	11 %	1 %
Sermersooq	34 %	7 %
Qeqqata	15 %	1 %
Kommune Qeqertalik	11 %	0 %
Avannaata	18 %	1 %
Avataanni kommunit	0 %	0 %

Nalunaarsuiffik 4: Avannaata Kommuniani inuiaat katitigaanerit, 2018
(Pissarsiffik: Kalaallit Nunaanni Naatsorsueqqissaartarfik, BEXSTK3)

	Kalaallit Nunaanni inunngorsimasut	Kalaallit Nunaata avataani inunngorsimasut	Kalaallit Nunaata avataani inunngorsimasut %-i
Avannaata Kommune	10,065	519	5 %
Ilulissat	4,538	367	8 %
Uummannaq	2,145	83	4 %
Upernavik	2,653	45	2 %
Qaanaaq	729	24	3 %

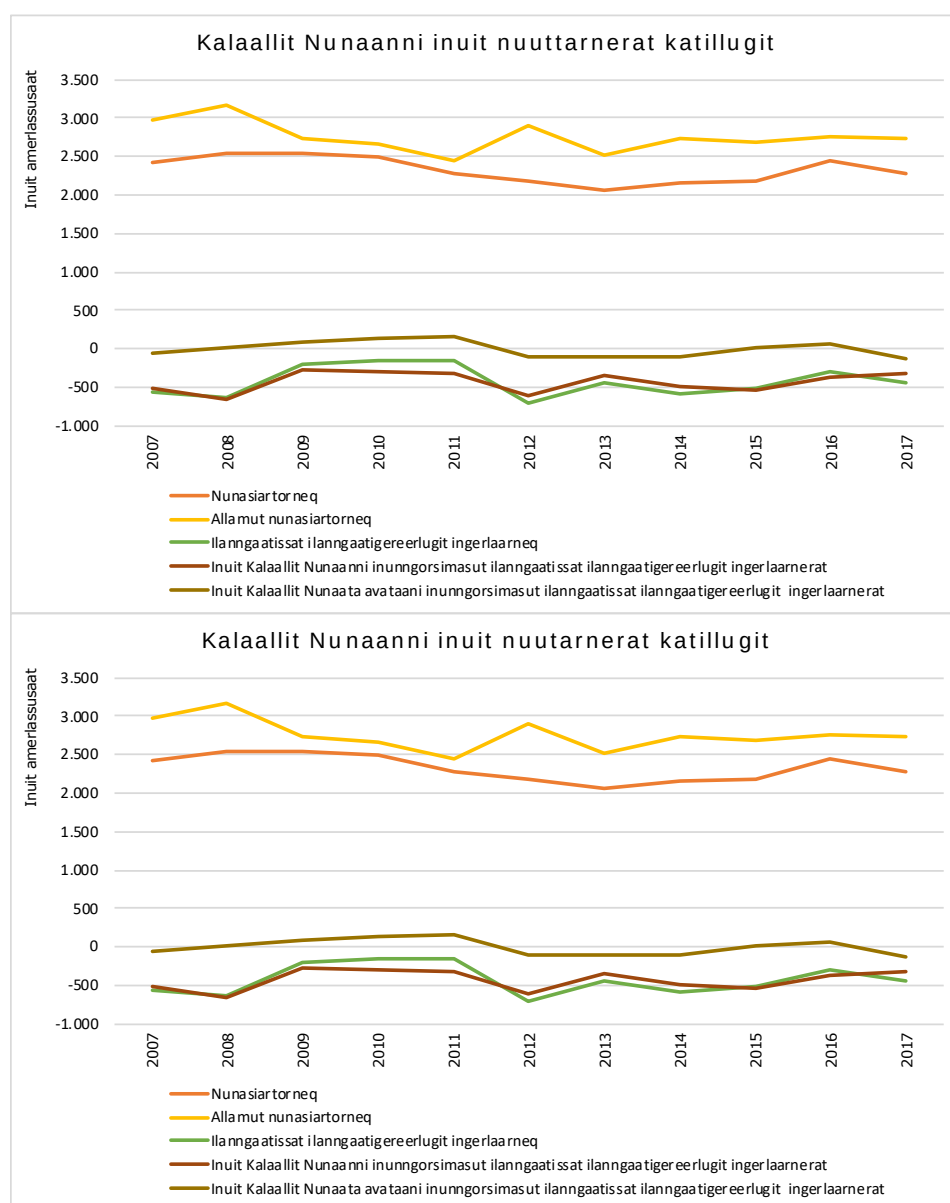
Qaanaami angutit arnanit amerlanerulaartut najugaqarput. Suiaassutsit agguataarnerat taanna aammattaaq Kalaallit Nunaat tamakkerlugu takuneqarsinnaavoq. Takussutissiaq 5-ip ersersippaa Qaanaami ukioqqortussutsit aamma suiaassutsit agguataarnerat. Tassani ersersinneqarpoq Qaanaami innuttaasut utoqqaanerit amerliartortut, aamma innuttaasut ilai amerlasuut 15-it inorlugit ukioqartut. Kalaallit Nunaata sinnerani ineriartornermik assingusumik ersersitsipput, uffa ukioqqortussutsit eqimattakkaarlugit assigiinngissusaat Qaanaamit ingasannginnerugaluartoq.

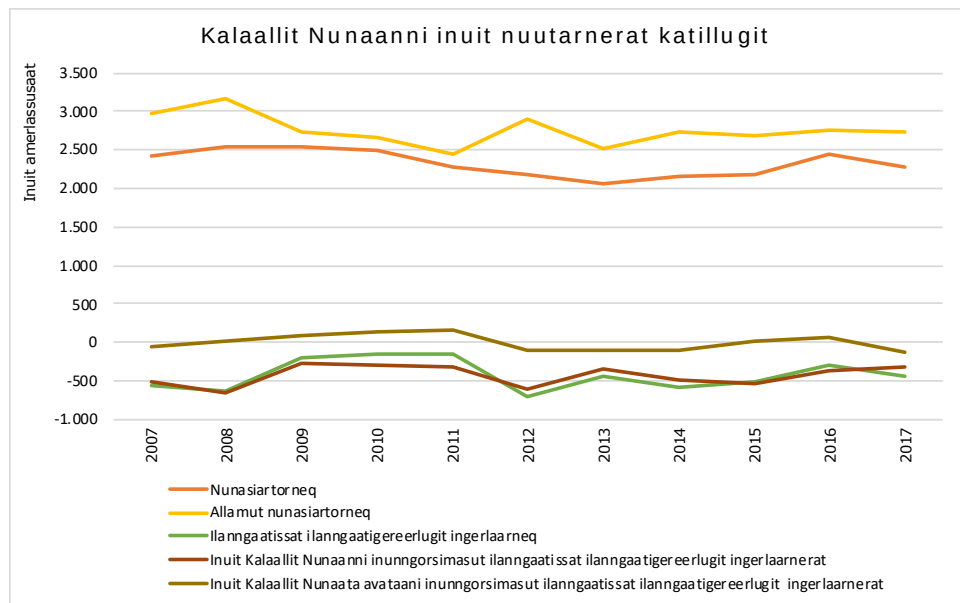
Takussutissiaq 5: Inuit amerlassusiannut pyramidi, 2018 (Pissarsiffik Kalaallit Nunaanni Naatsorsueqqissaartarfik, BEXSTK3).

2.3 Inuit nuuttarnerisa nalilersornerat

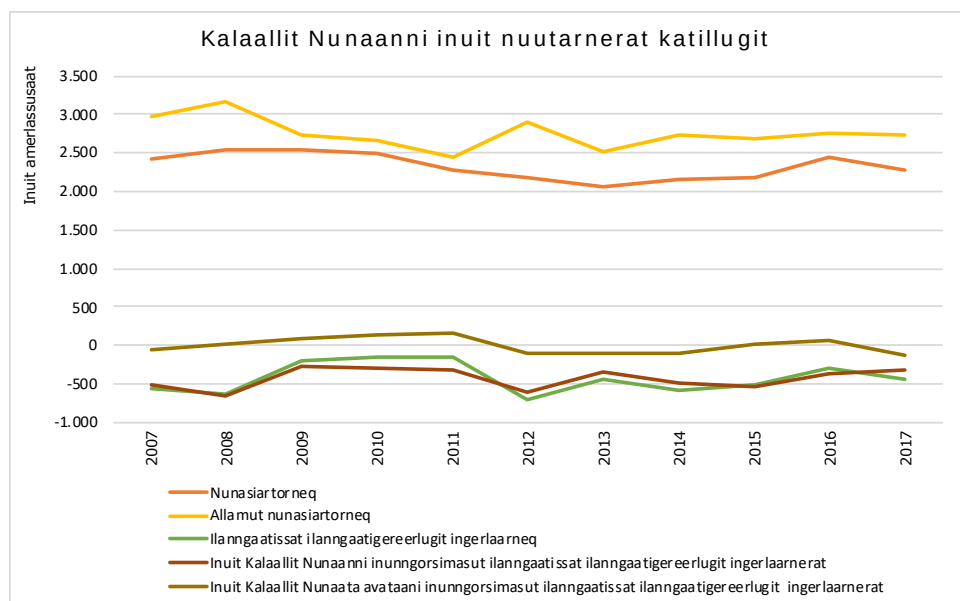
Kalaallit Nunaanni nuuttarnerit piffissami 2007-ip 2017-illu akornanni ilanngaattissat ilanngaatigereerlugit kisitsit nulimit minnerusimavoq. Soorlu

Takussutissiaq 6-imi ersersinneqartoq Kalaallit Nunaannit inuit allamut nunasisimasut amerlassusaat, Kalaallit Nunaannut inunnit nunasiartortunit amerlanerusut. Ineriartorneq taanna Kalaallit Nunaanni innuttaasut ikiliartorneranut tuniseqataavoq. 2017-imi ilanngaattissat ilanngaatigereerlugit nuttarnerit, inuit 449-inik ikinnerulersimapput.

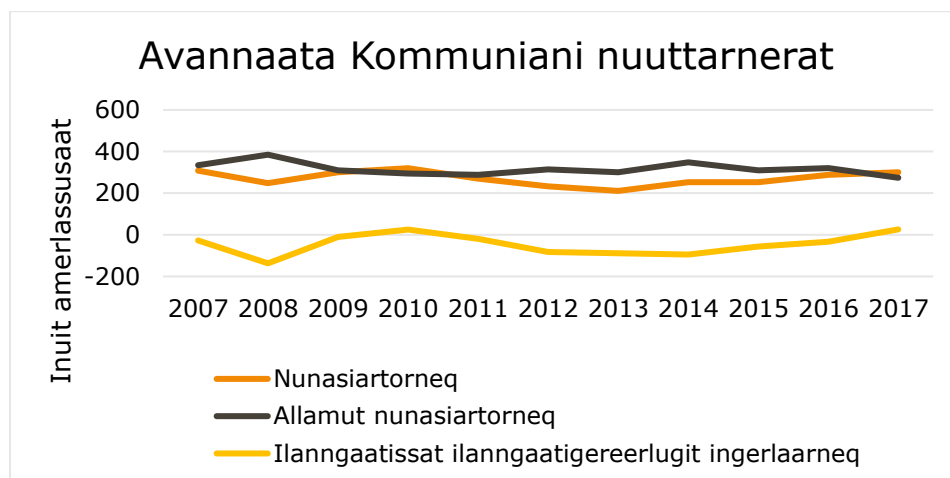
Takussutissiaq 6-imi aamma ersersinneqarput inuit Kalaallit Nunaanni inuusimasut aamma inuit Kalaallit Nunaata avataani inuusimasut ilanngaattissat ilanngaatigereerlugit nuttarnerisa ineriartornerat. Inuit Kalaallit Nunaanni inuusimasut nuuttarneranut kisitsit nulimit minneruvoq. Tamatuma paasinarsisippaa inuit Kalaallit Nunaanni inuusimasut amerlanerit, nunanut allanut nunasiartortartut, inuit Kalaallit Nunaannut utertunut naleqqiullugit. Inuit Kalaallit Nunaata avataani inuusimasut nunasiartortartut ilanngaattissat ilanngaatigereerlugit nulip eqqaani nikerarpoq.

Takussutissiaq 6: Kalaallit Nunaanni inuit nuuttarnerat (Pissarsiffik: Kalaallit Nunaanni Naatsorsueqqissaartarfik, BEXBBIU2).

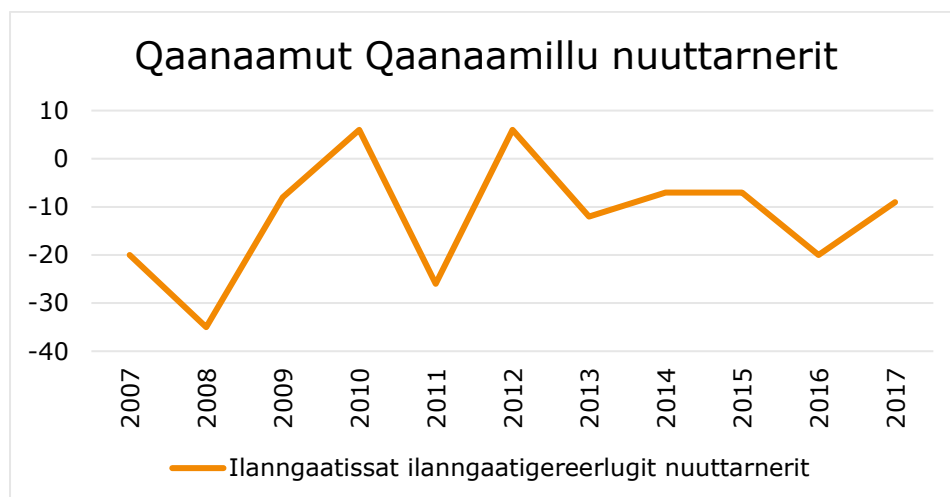
Avannaata Kommuniiani inuit nuuttarnerisa isikkua Kalaallit Nunaata sinneranut naleqqiullugu allaanerussuteqalaarpoq. Inuit kommunimit qimaguttartut, aamma nunanut allanut nuuttartut amerlassusaat, inuit Kalaallit Nunaata avataanit kommunimut nuuttartut amerlassuseqatigingajappaat. 2010-mi aamma 2017-imi inuit Avannaata Kommuniannut nutsertut amerlassusaat, kommunimit nutsertunit amerlanerusimapput. 2007-ip aamma 2017-ip akornanni Avannaata Kommuniiani

inuit nuuttarnerat ilanngaatisat ilanngaatigereerlugit 45-simapput, tamanna isumaqarpoq inuit allamut nunasiartortut 45-nik amerlanerusimasut, inuit nunasiartortut amerlassusaannut naleqqiullugit.

Takussutissiaq 7: Avannaata Kommuniani inuit nuuttarnerat (Pissarsiffik: Kalaallit Nunaanni Naatsorsueqqissaartarfik, BEXBBIU2).

Takussutissiaq 8-mi inuit Qaanaamiit Kalaallit Nunaanni sumiiffinnut allanut aamma Kalaallit Nunaanni sumiiffinnit Qaanaamut nuuttartut ilanngaatisat ilanngaatigereerlugit amerlassusaat takussuserneqarpoq. Qaanaamut Qaanaamiillu inuit nuuttartut ukiut kingulliit qulit ingerlaneranni annertuumik allanngorarsimavoq. Qaanaami nuuttarnerit 2007-ip 2017-illu akornanni inuit 132-nik ikinnerulersimapput. Inuit nuuttarnerat 2007-miit arfinillit aamma 35-inik ikileriarnerit akornanni allanngorarsimapput.

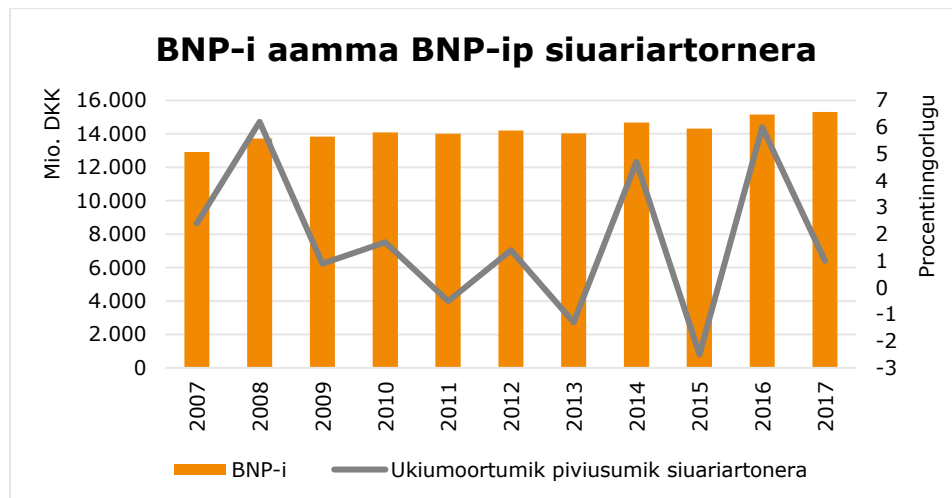
Takussutissiaq 8: Qaanaami inuit Kalaallit Nunaanni sumiiffinnut allanut allanillu nuuttarnerit (Pissarsiffik: Kalaallit Nunaanni Naatsorsueqqissaartarfik, BEXBBAF3).

3 Aningaasaqarneq

3.1 Nuna tamakkerlugu aningaasaqarneq

Soorlu Takussutissiaq 9-mi ersersinneqartoq, Kalaallit Nunaanni BNP-i tamakkiisumik ukiuni kingullerni qulini annertusisimasooq takuneqarsinnaavoq. 2016-imi Kalaallit Nunaanni BNP-i piviusooq 16 mia. kr.-it missaaniissimavoq,

inummut ataatsimut BNP-p 280.000 kr.-it missaata nalinga assigalugu. Sanilliukkaanni, Danmarkimi 2016-imi BNP-i 2.100 mia. kr.-iusimapput, inummut ataatsimut BNP-p 370.000 kr.-it nalinga assigalugu².

Takussutissiaq 9: BNP-i piviusoq aamma ukiumoortumik BNP-ip siuariartornera (Pissarsiffik: Kalaallit Nunaanni Naatsorsueqqissaartarfik, NRX10).

3.2 Akileraarutit aamma pisortat aningaasartuutaat

Kalaallit Nunaanni nalinginnaasumik Naalakkersuineq pingasunut immikkoortiterneqarsimavoq; kommuneqarfinnut, Naalakkersuisunut aamma qitiusumik Naalakkersuisunut. Nalinginnaasumik Naalakkersuisut aningaasaqarnerat ukiut tamaasa inatsisit tunngavigalugit isumaqatiginninniutigineqartarput. Qitiusumik Naalakkersuisoqarfimmi immikkoortunut ilaapput, ingerlatat suli toqqaannartumik Danmarkimi Naalagaaffimmit aqunneqartut aamma aningaasartalersorneqartut.³ Inatsisitigut killissarititat pillugit paasissutissat amerlanerit takuneqarsinnaapput Ilanngussaq 2-mi, *Inatsisitigut aqutsinermilu killissarititat*.

Inuiaqatigiinnik kiffartuussinerit amerlanerit innuttaasunut suliffeqarfinnullu akeqanngitsumik periarfissaapput.⁴ 2017-imi Kalaallit Nunaanni pisortaqaarfinni aningaasartuutit 11 mia. kr.-it missaaniissimapput. Soorlu

Takussutissiaq 10-mi ersersinneqartoq, aningaasartuutit pingajorarterutingajaat inuiaqatigiit illersugaanerannut atorneqarsimapput, tamanna ilaatigut nuussinernut allanut, soorlu utoqqalinermut, suliffeqannginnermut aamma inissaqarnermut attuumassuteqartunut nuussinernut atorneqarsimapput. Kalaallit Nunaanni aningaasartuutit annersaasa tullia tassaavoq ilinniarnermut aningaasartuutit. 2017-imi aningaasartuutit tamakkerlugit 20%-iisa missaat ilinniarnermut aningaasaliinernut atorneqarsimapput. Kalaallit Nunaanni Namminersorlutik Oqartussat aamma Ineriartortitsinermut Pilersaarut pissutigalugu, ilinniarneq annertuumik ukkatarineqarsimavoq, pissutigalugu tamanna pilersaarummi sammisat sisamaasut ilaattut ataatsit ilaatinneqarmat⁵.

Takussutissiaq 10-p aamma ersersippaa pisortat aningaasartuutaat ukiuni kingullerni qulini annertusiartorsimasut.

² (Danmarks Statistik)

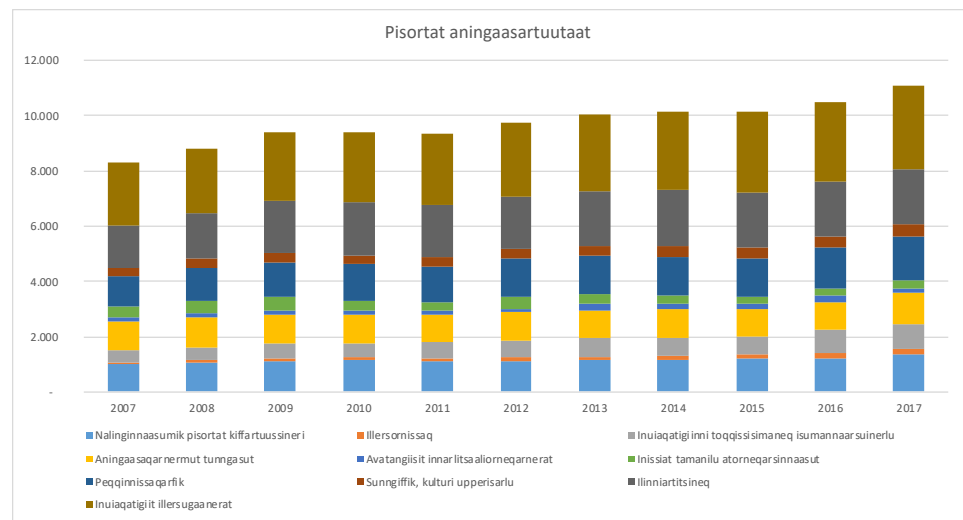
³ (Kalaallit Nunaanni Kisitsisit 2018)

⁴ (Kalaallit Nunaanni Kisitsisit 2018)

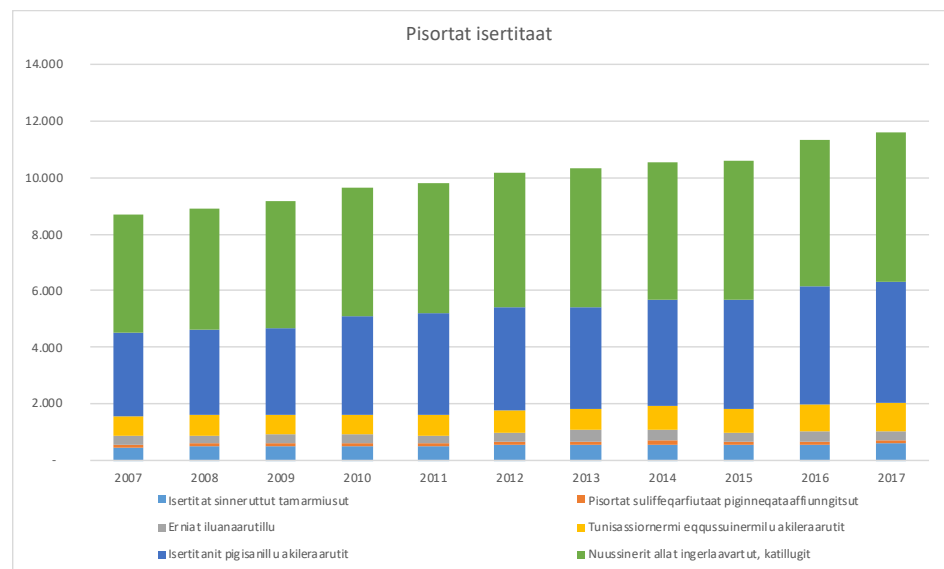
⁵ (Aningaasaqarnermut Akileraartarnermullu Naalakkersuisoqarfik, 2017)

Takussutissiaq 11-mi Kalaallit Nunaanni pisortaqarfiit ukiuni qulini kingullerni isertitaqataat ersersinneqarput. Aningaasartuutit assigalugit, isertitat ukiuni kingullerni qulini aamma annertusiartorsimapput. Takussutissiami ersersinneqarpoq, isertitat 50 %-ingajaat, nuussinermit isertitanit allanit takkuttut, taakku ilagaat Danmarkimit ataatsimoortumik tapiissutit 3,722.4 (2017) mio. kr.-it.

Kalaallit Nunaanni isertitat ilaat annertuut aamma maannakkut isertitanit, pigisanit nalilinnit il. il. akileraarutinit pilersinneqarput. Kalaallit Nunaanni akileraartarneq aalajangersimasumik akileraarnermik aqqissuussineruvoq, s. i. kikkut tamarmik tunngaviumik erniaq sinnerlugu aningaasarsiallit, aningaasarsiarineqarsimasut koruunit ataasiakkaarlugit, qitiusumik erniat katersorneqarsimasut akileraarutigissagaat.⁶

Takussutissiaq 10: Immikkoortoqarfikkaarlugit pisortat aningaasartuutaat (Pissarsiffik: Kalaallit Nunaanni Naatsorsueqqissaartarfik, OFXFUNK).

⁶ (Aningaasaqarnermut Akileraartarnermullu Naalakkersuisoqarfik, 2017)

Takussutissiaq 11: Pisortat iluanaarutaat (Pissarsiffik: Kalaallit Nunaanni Naatsorsueqqissaartarfik, OXFREAI).

Kalaallit Nunaanni akileraarutinit isertitat ingerlatseqatigiiffiit akileraarutaannit aamma aningaasarsiat akileraarutaannit pilersinneqartarput. Suliffeqarfinnut Kalaallit Nunaanni nalunaarsorneqarsimasut ingerlatseqatigiiffiit akileraarutaat, 2019-imi 30 %-iuvoq. Inunnut Kalaallit Nunaanni najugalinnut inuttut isertitanut akileraarut 42 %-it aamma 44 %-it akornanniippoq, isertitanut tamanut inuttut akileraaruteqanngitsumik qaammammut aningaasat amerlassusaat 5.000 kr.-it missaat qaangerlugu. Nunami allamiut isertitat tamakkiisut 35%-ii isertitanut akileraarutigisarpaat⁷.

3.3 Niuerneq

Nalunaarsuiffik 5-ip ersersippaa Kalaallit Nunaata avammut tunisaasa aamma nioqutissanik eqqussaasa nalingi. Nalunaarsuiffiup ersersippaa Kalaallit Nunaat nioqutissanik nunanit allanit avammut tunisaminik eqqussuinerusimasoq. 2017-imi nioqutissanik eqqussinerup nalinga katillugu 4,6 mia. kr.-it missaannik naleqarsimavoq, massa avammut tunisat nalingi 3,6 mia. kr.-it missaaniissimasoq. Tamanna -1 mia. kr.-it missaanik niuernerminik nikingassummik pilersitsivoq. Nioqutissat eqqussat annerpaartaraat tassaapput nerisassat nioqutissat, ingammik karrinit ullaakkorsiutit, aatsitassanit nioqutissat, ingammik aatsitassanit ikummatissat aamma maskiinat assigiinngitsut.

Nalunaarsuiffiup aamma ersersippaa Kalaallit Nunaata avammut tunisaasa annerpaartaat tassaasut aalisakkanik nioqutissaat. Kalaallit Nunaat nioqutissanik aalisakkanik tunisassiorfinneersunik 2,8 mia. kr.-inik nalilinnik avammut tunisisarpoq. Nioqutissat ilagaat aalisakkat, qaleruallit, uumasut qituttut aamma imaani qimerloqanngitsut allat. Kalaallit Nunaat aamma eqqumiitsulianik, katersiumatuut pilerigisaannik aamma pisoqqanik annertunerusumik avammut nioqquteqartarpoq, taakkuninnga avammut nioqquteqarneq 5 mio. kr.-inik naleqarpoq. Kalaallit Nunaat aamma nioqutissanik suussuserneqarsimanngitsunik 124 mio. kr.-inik nalilinnik avammut nioqquteqartarpoq, taamaalilluni nioqutissat eqimattakkaat taakku avammut nioqutigineqartut naleqarnerpaat pingajoritilerlugu.

Nalunaarsuiffik 5: Kalaallit Nunaannut eqqussinerit aamma avammut tunisineq 1000 kr.- inngorlugit, 2017 (Pissarsiffik: Kalaallit Nunaanni Naatsorsueqqissaartarfik, IEXDET)

Nioqqutissat	Eqqussineq	Avammut tunisineq	Assigiinngis-sut
Uumasunit nioqqutissiat	276,207	2,861,366	2,585,159
- taakkunannga, aalisakkanik nioqqutissiorfinneersut.	16,232	2,861,284	2,845,053
Naatitanik nioqqutissiat	140,672	5	- 140,667
Nerisassanik nioqqutissiornermit nioqqutissat allat	618,355	622,451	4,096
Aatsitassanik nioqqutissiat	770,029	222	- 769,806
Nioqqutissiat, akoorutissanik nioqqutissiorfinneersut, nioqqutissiorfinnilu attuumassuteqartuneersut	249,002	41	- 248,961
Plastikki, kummi taakkunanngalu nioqqutissat	113,326	299	- 113,027
Ammit suliarineqanngitsut, ammit, ammit meqquernikut taakkunanngalu nioqqutissat	14,403	1,888	- 12,516
Qisuk taassuminngalu nioqqutissat	72,471	5	- 72,465
Qisummit imaluunniit ipaguaannit cellulosemit atortussanit allanit pappiliassaq	73,565	189	- 73,377
Annoraamernit	179,897	275	- 179,622
Atisat aamma atisanut atortut allat	19,526	171	- 19,356
Ujaqqanit, gipsimit, cementimit, asbestimit, micamit, igalaaminermi, marrarnit imaluunniit atortussanit assingusunit nioqqutissat	231,275	315	- 230,960
Pinngortitamit sapanngat imaluunniit sapanngat ikkussat, ujaqqat erlinnartut imaluunniit pinneraasiassat, savimernit erlinnartut akusaanngitsut, savimernit saviminernit akusaanngitsunit qallikkat aamma taakkunannga nioqqutissat	16,943	3,369	- 13,574
Savimernit erlinnanngitsut aamma taakkunannga nioqqutissat	314,627	3,924	- 310,703
Maskiinat, atortorissaarutit maskiinallit, maskiinat innaallagiartortut aamma atortussat	708,356	20,363	- 687,992
Qamutit	456,968	3,308	- 453,660
Isigisanut, assiliinermut, filmertitsinermut sakkuutit aamma atortorissaarutit	54,057	11,209	- 42,848
Sakkuutit, imassat aamma taakku ilaat, taakkunanngalu atortut	10,759	13	- 10,746
Nioqqutissat allat	215,748	417	- 215,331
Eqqumiitsuliat, katersiumatuut pilerigisaat aamma pisoqqat	1,441	6,425	4,984
Nioqqutissat suussuserneqanngitsut	98,769	123,768	24,999
Katillugit	4,636,396	3,660,022	- 976,374

3.4 Kalaallit Nunaanni aatsitassanik isumalluutinik piianeq

Uuliamut aatsitassarsiornermullu immikkoortortaarfik nunarsuaq tamakkerlugu niuernikkut annertuumik akitigut ilungersuasimavoq, tamanna, tunisassiornermut aningaasaliinerit ukiuni kingullerni killeqarsimanerannik kinguneqarsimavoq. Akit qaffaqilersimapput, kisianni missingersuutigineqarpoq aatsaat ukiorpassuit qaangiuppata 2010-2012-imi qaffasissutsinut uteqqissasut.⁸

2013-imi Kalaallit Nunaat, Fraser Institutimi aatsitassarsiornermi immikkoortortat aningaasaliiffiginissaat soqutiginarnerpaat allattorsimaffianni normu 7-iusimavoq. Tamatuma kingorna, 2017-imi allattorsimaffimi inissisimaneq normu 34-mut apparsimavoq. Massa 2013-imi inissisimanermit ungasikkaluartoq, 2016-imi normu 55-imi inissisimanermit sulii annertuumik pitsanngoriarneruvoq. Fraser Institutimi pissutsit soorlu inatsisit aqqissuunnerat, akileraarutininik aqqissugaanerit, politikkikkut aalajaassuseq aamma ataqatigiinnermut aqqissuussinerit pitsaassusaat nalilersuinnerminni ilaatinneqartarput.⁹

Namminersorlutik Oqartussat anguniagaraat, Kalaallit Nunaanni aatsitassanik isumalluutitut immikkoortortaarfik, Kalaallit aningaasaqarnikkut namminersornissaanut tuniseqataanerulernissaa, aamma piiaanissamut akuersissutit arlalinnik tunisisoqarsimavoq. Akuersissummik tunisisoqarluartoq, tamanna aatsitassarsiorfimmik ammartoqarnissaanik kinguneqartariaqanngilaq. Oqaluttuarisaanermi aatsitassarsiornermi suliniutit amerlasuut ingerlanneqanngisaannarput, nunarsuaq tamakkerlugu niuernikkut akit allanngorarneri aamma aningaasaliisussanik qulakkeerinninnissat ajornakusoorneri pissutaallutik. Tamanna pissutigalugu, akuersissutit tunniunneqartut amerlanissaat pingaaruteqarpoq¹⁰.

Kalaallit Nunaat maannakkut marlunnik piiaffeqarpoq ingerlanneqartunik. Aappaluttoq, taanna aligoq aappaluttunik aamma safirininik aappalorujuttunik piiaffiuvoq aamma Naajat, taanna anorthositimik tunisassiorluvoq¹¹. Aappaluttoq maaji 2017-imi¹² tunisassiorluni aallartissimavoq, massa Naajat februaari 2019-imi¹³ tunisassiorluni aallartissimasoq. Piiaffiit qanittumi aatsaat tunisassiornermik aallartissimanerat pissutigalugu, sulii periarfissaanngilaq Kalaallit Nunaata aningaasaqarneranut piffissaq ungasissaq eqqarsaatigalugu sunniutai nalilersussallugit. 2017-ip naalernerani piiaffik Aappaluttoq 37-nik sulisoqarsimavoq, aamma 2017-imi aningaasarsianit akileraarutit 6,8 mio. kr.-iusimapput¹⁴.

Kalaallit Nunaat aamma arlalinnik aatsitassarsiornermi suliniuteqarpoq, taakku sulii misissuinnermi killiffimmiipput. Nalunaarsuiffik 6-imi ersersinneqarput maannakkut misissuinnermik suliniutit ingerlalluareersimasut arlallit.

⁸ (Aningaasaqarnermut Akileraartarnermullu Naalakkersuisoqarfik, 2017)

⁹ (Fraser Institute, 2018)

¹⁰ (Aningaasaqarnermut Akileraartarnermullu Naalakkersuisoqarfik, 2017)

¹¹ (Naalakkersuisut b, u.d.)

¹² (Greenland Ruby, 2017)

¹³ (Hudson Resources Inc, u.d.)

¹⁴ (Greenland Ruby, 2018)

Nalunaarsuiffik 6: Kalaallit Nunaanni misissuineri suliniutit aallartilluareersut. Pissarsiffik: (Naalakkersuisut a, u.d.)

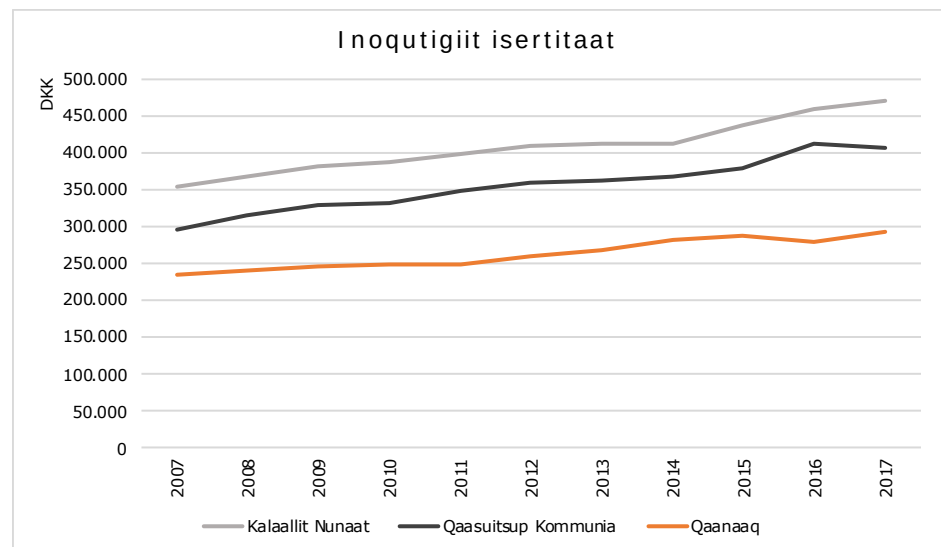
Suliniut	Nioqqutissaq
Citronen Fjord	Zinki aamma aqerloq
Pituffik	Ilmeniti (Titaniumimik sioqqat)
Kuannersuit	Saffiugassat qaqutigoortut aamma urani
Killavaat Alannguat	Saffiugassat qaqutigoortut, niobiumi, zirconiumi aamma tantalumi
Nalunaq	Kuulti
Maniitsoq norite belt	Nikkeli, kanngussak, cobalti aamma Platinumimik savimernit eqimattakkaat (PGM)
Isukasia	Savimineq

4 Inuuniarnermi aningaasartuutit aamma ineqarniarnermi pissutsit

Immikkoortortami matumani, Avannaata Kommunianut paasissutissat pissarsiarinissaat periarfissaqarsimanngilaq. Taamaammat paasissutissat atorneqartut Qaasuitsup Kommunianeerput.

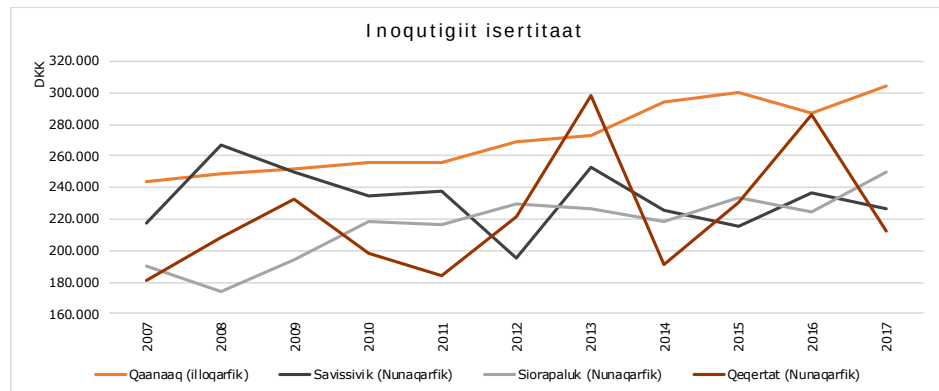
4.1 Inuup aningaasarsiai

Takussutissiaq 12 -ip ersersippaa Kalaallit Nunaanni inoqutigiit agguaqatigiissillugu isertitaat, Qaasuitsup Kommuniani aamma Qaanaami. Takussutissiami ersersinneqarpoq inoqutigiit agguaqatigiissillugu isertitaat aalajaatsumik qaffakkiartortut. Takuneqarsimavoq Qaasuitsup Kommuniani inoqutigiit isertitaat Kalaallit Nunaanni inoqutigiit agguaqatigiissillugu isertitaannit 50.000 kr.-it missaannik appasinnerusut. Qaanaami inoqutigiit agguaqatigiissillugu isertitaat, Kalaallit Nunaanni aamma Qaasuitsup Kommuniani agguaqatigiissillugit isertitat qaffassimanerattut qaffassimanngitsut. 2017-imi Qaanaami inoqutigiit agguaqatigiissillugu isertitaat 150.000 kr.-it missaanik Kalaallit Nunaanni inoqutigiit agguaqatigiissillugu isertitaannit appasinnerusimapput.

Takussutissiaq 12: Agguaqatigiissillugu inoqutigiit isertitaat a (Pissarsiffik: Kalaallit Nunaanni Naatsorsueqissaartarfik, INXH2 and INXH1).

Takussutissiaq 13-imi Qaanaami isertitat agguarnerat itinerusumik misissorneqarput. Ersersinneqarpoq Qaanaap illoqarfiani aamma nunaqarfinni pingasuusuni inoqutigiit agguaqatigiissillugu isertitaat: Siorapaluk, Savissivik aamma Qeqertat. Qaanaap illoqarfiani inoqutigiit agguaqatigiissillugu isertitaat aalajaatsumik qaffakkiartorsimapput aamma 2017-imi 300.000 kr.-it missaaniissimapput. Nunaqarfinni pingasuusuni inoqutigiit agguaqatigiissillugu isertitaat allanngorartorujussuupput, ingammik Qeqertani. Nunaqarfiit pingasuusut 42-nik, 60-inik aamma 23-inik, taama tulleriillutik, inuttussuseqarput. Innuttaasut ikinneri pissutaalluni, innuttaasut ilaasa amerlanngitsut isertitaasa allanngornerat annertuumik agguaqatigiissillugu isertitanut kinguneqarsinnaapput.

Takussutissiaq 13: Qaanaami agguaqatigiissillugu inoqutigiit isertitaat (Pissarsiffik: Kalaallit Nunaanni Naatsorsueqqissaartarfik, INXH3).

4.2 Inuuniarnermi aningaasartuutit

Atuisunut akit inuuniarnermi aningaasartuutit nalilerniarlugit atorineqarsinnaapput. Nalunaarsuiffik 7-mi ersersinneqarput Kalaallit Nunaannut inuuniarnermi aningaasartuutit nalileeriaaseq. Atuinermi akit nioqutissanut sullissinernullu tamangajannut qaffassimapput, taamaammallu inuuniarnermi aningaasartuutit. Qaffannerit annerpaat nerisassat akiini takuneqarsimapput. Akit, 2008-mi nalileeriaaseq 100-mut naleqqiullugu nalileeriaatsimut 135-imut qaffassimavoq. Nakorsaatiit nakorsaatinullu atortut akii aamma allanut naleqqiullugit annertuumik qaffassimasut takuneqarsimapput. Akit nalileeriaatsimut 128-imut qaffassimapput. Nioqutissat aamma sullissinerit amerlanngitsut akii apparsimasut takuneqarsimavoq, ilagalugit atisat aamma kamippaat, kiisalu oqarasuaatit aamma nassiussinerit.

Innuttaasut pisisinnaassusaat, aamma isertitat naleqassusiattut taaneqartartoq, pisisartunut akit allanngorneri, isertitat allanngornerannut naleqqiukkaanni nassarineqarsinnaavoq. Isertitat allanngornerat, pisisartunut akit allanngornerannit annertuneruppat, taava isertitat piviusut qaffassimapput. Tamanna Kalaallit Nunaanni pisimavoq, tassani isertitat piviusut 2014-imiilli aalajaatsumik qaffakkiartorsimammata¹⁵.

¹⁵ (Kalaallit Nunaanni Kisitsisit 2018)

Nalunaarsuiffik 7: Atuisunut akit nalunaarsuutaat (2008=100) (Pissarsiffik: Kalaallit Nunaanni Naatsorsueqqissaartarfik, PRXPRISV).

	2014 Jan	2015 Jan	2016 Jan	2017 Jan	2018 Jan
<i>Nioqutissat kiffartuussinerit tamakkerlugit</i>	115	117	118	119	119
Nerisassat il. il.	124	127	131	134	135
Imigassat tupallu	113	113	115	116	117
Atisat kamippaallu	100	97	95	94	94
Ineqarneq	131	133	133	130	126
Pequtit ineqarnermilu kiffartuussinerit	120	122	124	122	120
Nakorsaatit, nakorsaasiortunillu nioqutissat	121	125	125	126	128
Assartuineq	116	117	121	124	123
Oqarasuaatit nassiussinerillu	89	87	88	87	88
Sunngiffik kulturilu	94	96	97	98	102
Neriniartarfiit akunnittarfiillu	114	116	117	119	122
Nioqutissat kiffartuussinerillu allat	106	109	107	109	111

4.3 Taartigiinnermik tunngaveqarluni “aningaasaqarneq”

Kalaallit Nunaanni inuuniarnermi pissutsit isiginnaaraanni pingaaruteqarpoq aamma taartigiinnermik tunngaveqarluni “aningaasaateqarneq”¹⁶, ilanngutissallugu, inuuniarnermi pissutsinut¹⁷ sunniuteqarnera annertunera pissutigalugu.

Kalaallit Nunaanni inuup isertitaatut nalunaarsukkat, inuup piviusumik inuunermini atugarisaannik imaanngilaq ersersitsisut. Misissuinerup 2014-imeersoq¹⁸, illoqarfinni innuttaasut 12,5%-ii aamma nunaqarfinni innuttaasut 45,8 %-ii, namminneq pisaminnik sapaatip akunneranut ataasiaannaratik nerisarsimasut inerniliivoq. Taartigiinnermik tunngaveqarluni “aningaasaqarneq” Kalaallit Nunaata avannaani nunaqarfinni immikkut pingaaruteqarpoq, aamma missingersorneqarpoq tamanna inuit appasissumik isertitaqartut suli naammattumik inuussutissaqarnerannut pissutaasoq. Piffissaq qanittoq tikillugu missingersuutigineqarsimavoq taartigiinnermik tunngaveqarluni “aningaasaqarneq” Kalaallit Nunaanni naliigiissutsumut pitsaasumik sunniuteqarsimasooq, ingammik illoqarfiit aamma nunaqarfiit akornanni. Taamaattariaqanngilaq, pissutigalugu paasineqarsimammat, inuit pisuujunerusut illoqarfinni najugallit taartigiinnermik tunngaveqarluni “aningaasaqarnermi” annerusumik iluanaaruteqartartut, piniarnermut atortussanik pitsaanagerusunik aningaasaliinissamut akissaqarnerunertik pissutigalugu¹⁹.

Taartigiinnermik tunngaveqarluni “aningaasaqarnerup” annertussusaa missingersussallugu ajornakusoorpoq, pissutigalugu nuussinerit tamarmik

¹⁶ Taartigiinnermik tunngaveqarluni “aningaasarsiorneq” aningaasartaqanngilaq

¹⁷ (Akileraartarneq atugarissaarnerlu pillugit Isumalioqatigiissitaq, 2010)

¹⁸ (Dahl-Petersen, Larsen, Nielsen, Jørgensen, & Bjerregaard, 2016)

¹⁹ (Isumaginninnermut, Ilaqutariinnut, Naliigiissitaanermut Inatsisinillu Atuutsitsinnermut Naalakkersuisoqarfik, 2018)

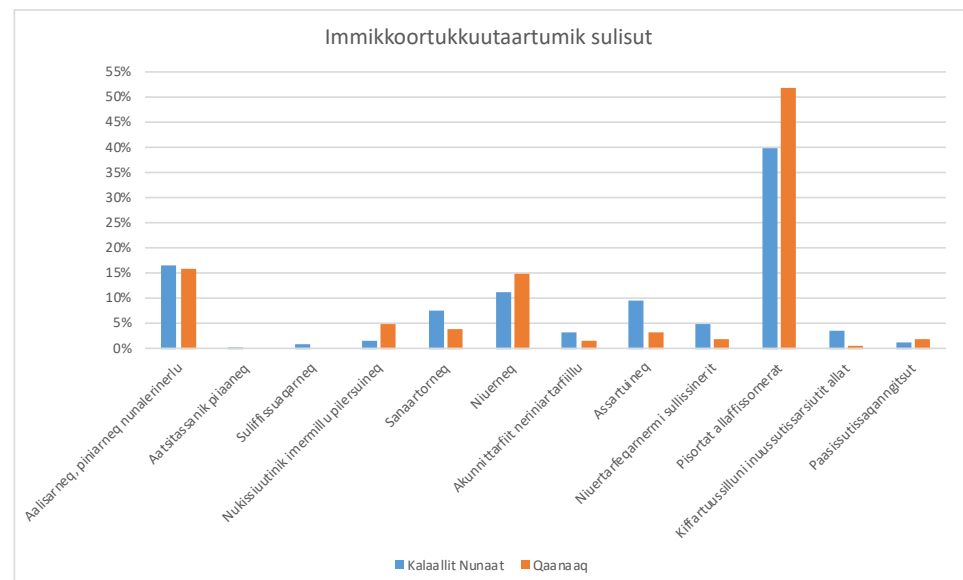
nalunaarsorneqanngimmata. Taamaammat periarfissaanngilaq taartigiinnermik tunngaveqarluni "aningaasaqarneq" inuuniarnermi pissutsinut sunniutaat eqqortumik missingersornissaat²⁰.

Taartigiinnermik tunngaveqarluni "aningaasaqarneq" Qaanaami pingaarutilimmik ileqquuvoq, ingammik nunaqarfinni. Piniarneq ilaqutariit nerisassanik atuinerannut annertuumik tunisisarpoq. Taakku saniatigut, ilaqutariinnut saniatigut tuniniaaffiit pisortatiguunngitsut aqqutigalugu tunisinernit nalunaarsorneqanngitsumik isertitaqaataasarpot. Aamma inunnut piniarnissamut periarfissaqanngitsunut "neqinik tunissuteqarneq" sulil nalinginnaavoq²¹.

5 Niuernerup aaqqissugaanera

Kalaallit Nunaat annertuumik pingaarnermik aningaasaqarnermut immikkoortortaqarpoq, annerusumik aalisakkanik tunngaveqartumik aningaasaqarneq, ilaatigut nunalerineq aamma aatsissarsiornermi misissuinnermit aamma piiaanermi suliniutit pissutigalugit. Aningaasaqarnermut immikkoortortap pingaarnernup tullia mikivoq, aamma imaanit isumalluutininik tunisassiornermik aamma sanaartormermik suliarinnittunik kisingajammi ilaqarpoq. Kalaallit Nunaata kiffartuussinermi aningaasaqarnikkut immikkoortortaa annertuvoq, pingaarnermik ilagalugit pisortat aqutsinerat, ataqatigiinnermut aaqqissuussinermi suliffeqarfiit, aamma takornariaqarnermi suliffeqarfiit annertusiartortut.²²

Qaanaaq suliffeqarfinnik namminersortunik pigineqartunik amerlanngitsunik peqarpoq. Illoqarfik ataatsimik anginngitsumik akunnittarfeqarpoq aamma arlalialunnik aasarsiortarfinnik illoqarpoq, ataatsimik VVS-ilerisoqarpoq, ataatsimik biilininik aaqqissuisoqarfeqarpoq, ataatsimik pisiniarfeqarpoq, ataatsimik sanasoqarpoq aamma ataatsimik qalipaasup sulliveqarpoq. Qaanaami suliffeqarfiit annersaat tassaavoq aalisakkanik tunisassiorfik Inughuit Seafood A/S-imit pigineqartoq, taanna 15-19-inik sulisoqarpoq²³. Aalisakkanik tunisassiorfimmil sulisut ukiukkut amerlanerusarput. Piniarneq aalisarnerlu innuttaasunut amerlasuunut suliaavoq pingaarutilik.

²⁰ (Akileraartarneq atugarissaarnerlu pillugit Isumalioqatigiissitaq, 2010)

²¹ (Hendriksen & Hoffmann, 2016)

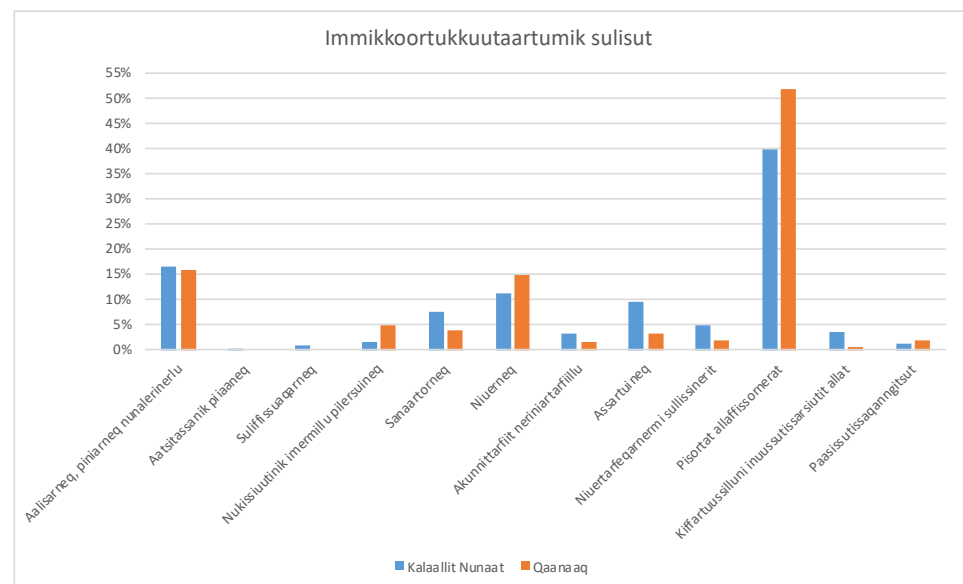
²² (Kalaallit Nunaanni Kisitsisit 2018)

²³ (Royal Greenland A/S, 2018)

Takussutissiaq 14-ip ersersippaa, Kalaallit Nunaanni innuttaasut aamma Qaanaami innuttaasut procentit qanoq amerlatigisut immikkoortortaqarfinni assigiinngitsuni sulisutut nalunaarsorneqarsimanersut. Taassani takuneqarsinnaavoq Kalaallit Nunaanni pisortat aqutsinerannut aamma kiffartuussinernut immikkoortortaqarfiit inunnik amerlanerpaanik atorfeqartitsisut. Qaanaami inuit 50 %-init amerlanerit pisortaqarfinni atorfeqarput. Immikkoortortaqarfik kalaallinik atorfeqartitsisut annersaasa tulliuttut tassaapput aalisarneq, piniarneq aamma nunalerineq. Immikkoortortaqarfimmi tassani 17 %-it missaat atorfeqarput. Qaanaami 16 %-it aalisarnermi, piniarnermi aamma nunalerineri immikkoortortaqarfimmi atorfeqarput. Immikkoortortaqarfiit annersaasa pingajuat, atorfilinnut agguataarlugu tassaavoq niuertunut pilersuineq. Kalaallit Nunaanni inuit atorfillit 11 %-it immikkoortortaqarfimmi tassani sulipput aamma Qaanaami taanna 15 %-iuvoq.

Kalaallinit innuttaasunit atorfillit 10 %-init ikinnerusut immikkoortortaqarfiit sinnerini qulingiluaasuni sulipput aamma Qaanaami 5 %-init ikinnerupput. Qaanaaq aatsitassarsiornermi aamma piiaanermillu immikkoortortaqarfeqanngilaq, imaluunniit tunisassiornermi immikkoortortaqarfeqanngilaq.

Kalaallit Nunaat tamakkerlugu, 2017-imi inuit 86-it qaammammut agguaqatigiissillugu aatsitassarsiornermi aamma piiaanermi atorfeqarsimapput. Tunisassiornermi inuit 271-it qaammammut agguaqatigiissillugu atorfeqarput.

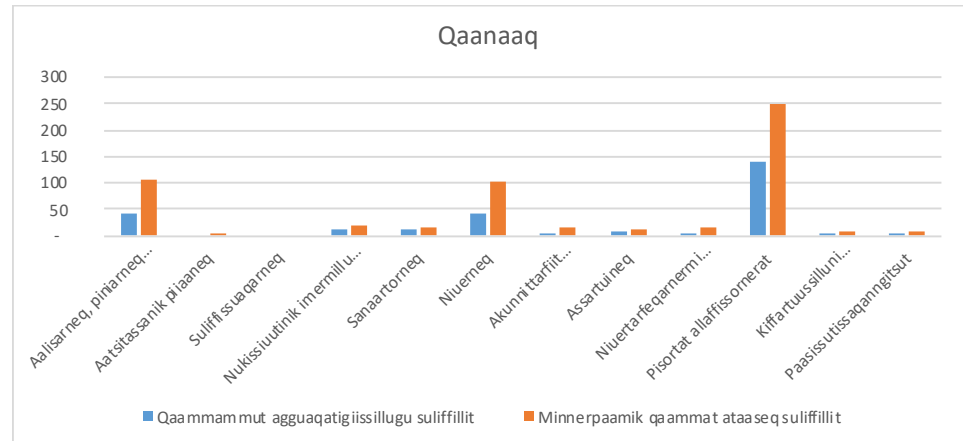
Takussutissiaq 14: Immikkoortukkuutaartumik sulisut qaammammut agguaqatigiissinnerat, sulisut katillugit procentinngornerat, 2017 (Pissarsiffik: Kalaallit Nunaanni Naatsorsueqqissaartarfik, ARXBFB4)

Kalaallit Nunaanni ukiup ilaatigut amerlasuunik suliffissaqartarpoq. Tamanna pissutigalugu, nalinginnaasumik ukiukut suliffissaaleqisut amerlanerusarput aasamut naleqqiullugu²⁴. Taamaammat qaammammut inuit suliffeqartut agguaqatigiissillugu amerlassusaat aamma minnerpaamik ukiumut qaammat ataaseq sulisut amerlassusaat assigiinngissuteqarpoq.

Takussutissiaq 15-imi assigiinngissut taanna takuneqarsinnaavoq. Immikkoortut amerlanersaanni, inuit minnerpaamik ukiumut qaammat ataaseq suliffeqartut

²⁴ (Aningaasaqarnermut Akileraartarnermullu Naalakkersuisoqarfik, 2017)

amerlassusaat, agguaqatigiissillugu qaammammut inuit suliffeqartut marloriaatingajaanik amerlassuseqarput. Ineriartorneq taanna nunaqarfinni, illoqarfinnut naleqqiullugu nalinginnaaneruvoq²⁵. 2017-imi Qaanaami suliffeqanngitsut procentinngorlugit ukiup sisamararterutaata pingajuata nalaani appasinnerpaasimavoq²⁶, tamanna itinerusumik immikkoortoq 6.2-mi allaaserineqarpoq.

Takussutissiaq 15: Qaanaami sulisut, 2017 (Pissarsiffik: Kalaallit Nunaanni Naatsorsueqqissaartarfik, ARXBFB4)

6 Suliffeqarnermi pissutsit

6.1 Suliffeqarnermi pissutsit pioreersut

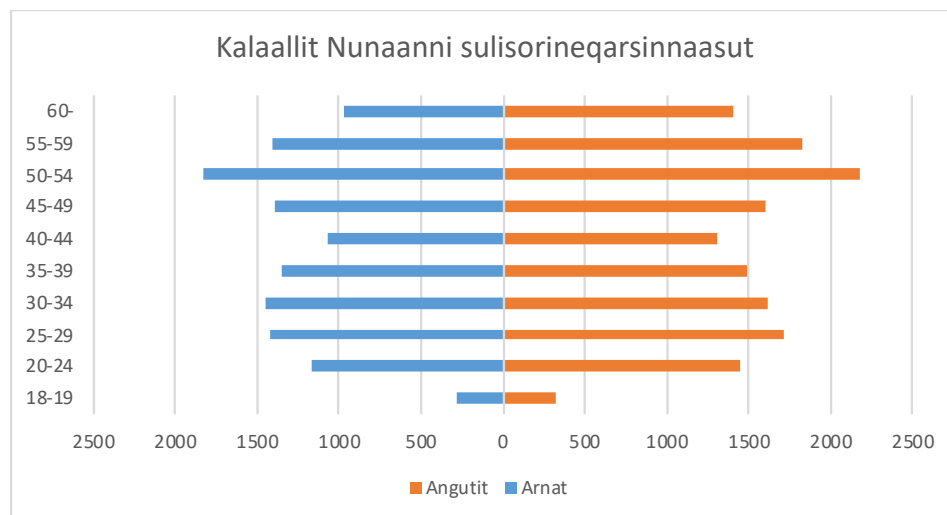
Kalaallit Nunaanni inuit sulisorineqarsinnaasut 27.000-it missaanniipput. Tassa innuttaasut affaata missai angungajallugit.

Takussutissiaq 16-ip ersersippaa sulisorineqarsinnaasut suaassutsinut aamma ukiunut agguataarnerat. Agguataarnerit timeglassitut iluseqarput, pissutigalugu eqimattakkaat minnerpaat nukarlersaammata, utoqqaanersaammata aamma akunnattumik ukiuliummata. Eqimattakkaat annersaat tassaapput 50-init 54-inut ukiullit aamma minnerpaat tassaapput 18-init 19-inillu ukiullit. Pingaaruteqarpoq malugissallugu 18-init 19-inut ukiullit amerlasuut ilinniakkamik ingerlatsisuusut aamma taamaammat sulisorineqarsinnaasunut ilaanatik. Takussutissiami aamma ersersinneqarpoq, sulisorineqarsinnaasuni angutit amerlanerulaartut.

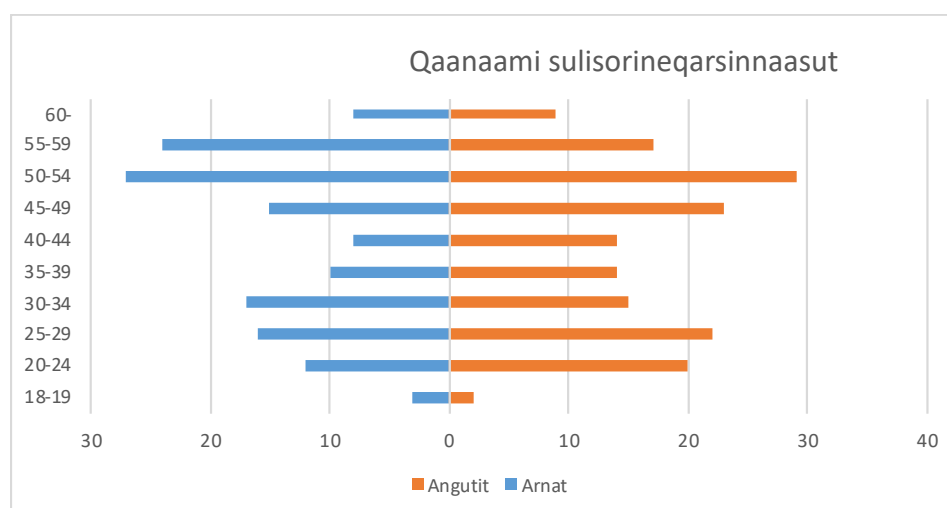
Takussutissiaq 17-ip ersersippaa Qaanaami sulisorineqarsinnaasut suaassutsinut aamma ukiunut agguataarnerat. Agguartaarnerat Kalaallit Nunaanni agguataarnerat assigaa, kisianni annertuneruinnarlutik. Ukiut eqimattakkaarlugit annertunerpaat tassaapput 50-init 54-inut aamma 55-init 59-inut ukiullit. Tamatuma paasinarsisippaa, Qaanaaq piffissami qanittumi, innuttaasunik utoqqaanerusunik sulisorineqarsinnaasut avataaniittunik attuumassuteqartumik ajornartorsiutinik nalaataqassasoq. Qaanaami sulisorineqarsinnaasuni aamma angutit amerlanerupput.

²⁵ (Aningaasaqarnermut Akileraartarnermullu Naalakkersuisoqarfik, 2017)

²⁶ (Kalaallit Nunaanni Naatsorsueqqissaartarfik)

Takussutissiaq 16: Kalaallit Nunaanni sulisinnaasut ukiunut suiaassutsinullu agguarlugit 2017 (Pissarsiffik: Kalaallit Nunaanni Naatsorsueqqissaartarfik, ARXSTK1)

Takussutissiaq 17: Qaanaami sulisorineqarsinnaasut ukinut suiaassutsinullu agguataarlugit 2017 (Pissarsiffik: Kalaallit Nunaanni Naatsorsueqqissaartarfik, ARXSTK1).

6.2 Suliffissaaleqineq

Kalaallit Nunaanni suliffissaaleqisut procentinngorlugit Europap avannaani nunanut allanut naleqqiullugu qaffasinnerungaatsiarpoq. Suliffissaaleqisut procentinngorlugit ingammik inuusuttut akornanni annertuvoq. Suliffissaaleqisut procentinngorlugit ingammik inuusuttut akornanni qaffasinnera, inuusuttut amerlasuut meeqqat atuariata aamma inuusuttunut ilinniarfiup kingorna ilinniaqqissimannginneranit ajornerulersinneqarpoq²⁷. Taamaammat inuusuttut eqimattakkaat amerlasuut suliffeqanngillat imaluunniit ilinniarsimanngillat²⁸. Sulisorineqarsinnaasunit suliffissaaleqisut procentinngorlugit 85 %-iisa missaasa

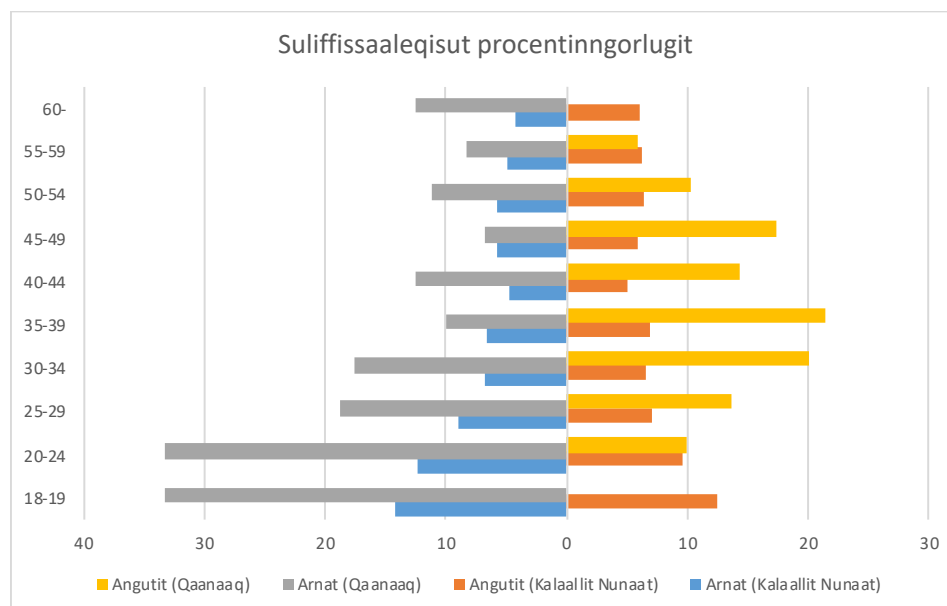
²⁷ Meeqqat atuariat qallunaat taaguutaat "folkeskole" assigaa

²⁸ (Aningaasaqarnermut Akileraartarnermullu Naalakkersuisoqarfik, 2017)

ilaat ilinniarsimangillat, meeqqat atuarfiat aamma inuusuttunut ilinniartik eqqaassanngikkaanni²⁹.

Takussutissiaq 18-imi Kalaallit Nunaanni aamma Qaanaami suliffissaaleqisut procentinngorlugit takussuserneqarpoq, suaassutsinut aamma ukiuinut agguataarlugit. Ataatsimut isigalugu Kalaallit Nunaanni suliffissaaleqisut procentinngorlugit 2017-imi 6,8 %-iusimavoq³⁰. Eqimattakkaanut 30-t sinnerlugit ukiulinnut, suliffissaaleqisut procentinngorlugit 5-7 %-illu akornanniippoq. Eqimattakkaanut 30-t ataallugit ukiulinnut suliffissaaleqisut procentinngorlugit 7-14 %-illu akornanniippoq, tassani suliffissaaleqisut procentinngorlugit qaffasinnerpaat, eqimattakkaani ukiukinnerpaani 18-it 19-illu akornanni ukiulinni nassaassaavoq.

Takussutissiaq 18-ip aamma takussuserpaa, angutit aamma arnat akornanni suliffissaaleqisut procentinngorlugit assigiinngissusaa. Eqimattakkaani 18-t 34-llu akornanni ukiulinni, angutit suliffissaaleqisut procentinngorlugit appasinnerpaamiipput. Kisianni eqimattakkaanut 40-t sinnerlugit ukiulinnut, arnat suliffissaaleqisut procentinngorlugit ikinnerpaapput.

Takussutissiaq 18: Kalaallit Nunaanni Qaanaamilu suliffissaaleqisut procentinngorlugit 2017 (Pissarsiffik: Kalaallit Nunaanni Naatsorsueqqissaartarfik, ARXLED4)

Takussutissiaq 18-ip aamma takussuserpaa Qaanaami suliffissaaleqisut procentinngorlugit, nuna tamakkerlugu suliffissaaleqisunut naleqqiullugu qaffasinnerusut. Qaanaaq Kalaallit Nunaanni suliffissaaleqisut procentinngorlugit qaffasinnerpaanut ilaavoq³¹. Pingaaruteqarpoq malugissallugu, Qaanaami innuttaasut Kalaallit Nunaata sinneranut naleqqiullugit ikinnerujussuusut, aamma taamaammat maanngaaniit kisitsisinngorlugit nalunaarsukkat nikerarsinnaasut kukkuffiusinnaallutillu, ingammik innuttaasut ukiunut eqimattakkaarlugit agguataarnerini. Suliffissaaleqisut procentinngorlugit ingammik Qaanaami arnat

²⁹ (Kalaallit Nunaanni Naatsorsueqqissaartarfik)

³⁰ (Kalaallit Nunaanni Naatsorsueqqissaartarfik)

³¹ (Kalaallit Nunaanni Naatsorsueqqissaartarfik)

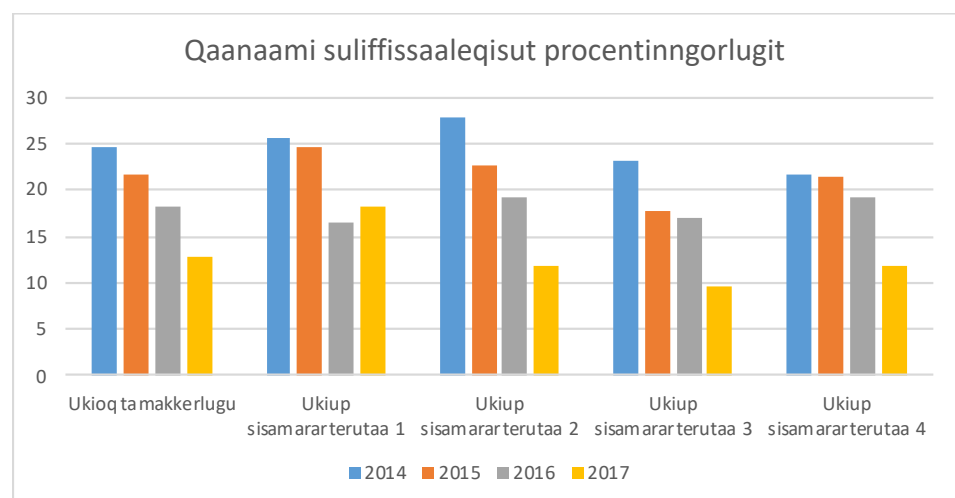
inuusuttut najugallit akornanni ingammik qaffasippoq. Arnanut 18-it 24-illu akornanni ukiulinnut, suliffissaaleqisut procentinngorlugit 33 %-iuvoq, tamanna Kalaallit Nunaata sinneranut naleqqiullugu marloriaatingajammik qaffasinneruvoq. Angutitut arnanullu suliffissaaleqisut procentinngorlugit ineriartornermik assigiinngitsumik ersersitsivoq, Kalaallit Nunaata sinneranut procentinngorneranut naleqqiullugu. 30-t 49-llu ukiullit akornanni, suliffissaaleqisut procentinngorlugit arnanut appasinneruvoq, suliffissaaleqisut procentinngorlugit angutitut naleqqiullugit, aamma eqimattakkaarlugit ukiunut inuusunnerusunut utoqqaanerusunullu suliffissaaleqisut procentinngorlugit arnanut qaffasinneruvoq.

Nalunaarsuiffik 8-p ersersippaa Qaanaami ataatsimut isigalugit suliffissaaleqisut procentinngorlugit 12,9 %-iusut aamma arnanut suliffissaaleqisut procentinngorlugit 1 %-imik angutitut naleqqiullugit qaffasinnerusoq. Nalunaarsuiffiup Qaanaap illoqarfiani nunaqarfinnilu suliffissaaleqisut procentinngorlugit aamma ersersippaa. Suliffissaaleqisut procentinngorlugit illoqarfimmi 3 %-pointit missaanik nunaqarfinnit qaffasinneruvoq. Illoqarfimmi arnat suliffissaaleqisut procentinngorlugit appasinnerpaapput aamma angutit qaffasinnerpaapput, massa nunaqarfinnili paarlattuaniiittut.

Nalunaarsuiffik 8: Qaanaami suliffissaaleqisut procentinngorlugit 2017 (Pissarsiffik: Kalaallit Nunaanni Naatsorsueqqissaartarfik, ARXLED4)

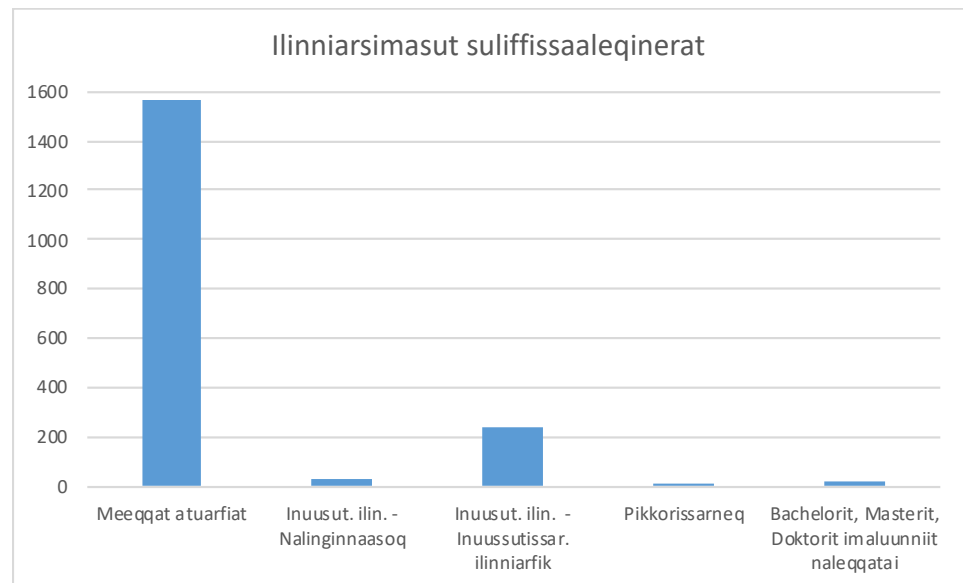
	Katillugit	Illoqarfik	Nunaqarfiit
Tamakkerlugit	12.9 %	13.2 %	10.9 %
Angutit	12.7 %	13.9 %	7.1 %
Arnat	13.8 %	12.5 %	22.2 %

Takussutissiaq 19-imi Qaanaami 2014-imit 2017-imut ukiup sisamararterutaanut suliffissaaleqisut procentinngorlugit ersersinneqarpoq. Taassuma ersersippaa suliffissaaleqisut procentinngorlugit piffissap ingerlanerani aalajaatsumik qaffakkiartortoq. Takussutissiaq ineriartornermik ersarissumik ersersitsinngilaq qaqugu suliffissaaleqineq qaffasinnerpaanersoq. 2014-imi suliffissaaleqisut procentinngorlugit ukiup sisamararterutaasa aappaanni qaffasinnerpaasimavoq, 2015-imi suliffissaaleqisut procentinngorlugit ukiup sisamararterutaani siullermi qaffasinnerpaasimavoq, 2016-imi suliffissaaleqisut procentinngorlugit ukiup sisamararterutaasa aappaanni aamma sisamaani qaffasinnerpaasimapput, aamma 2017-imi suliffissaaleqisut procentinngorlugit ukiup sisamararterutaani siullermi qaffasinnerpaasimavoq.

Takussutissiaq 19: Qaanaami ukiup sisamararterutaanni suliffissaaleqisut procentinngorlugit, (Pissarsiffik: Kalaallit Nunaanni Naatsorsueqqissaartarfik, ARXLED4)

Takussutissiaq 20-p takussuserpaa, Kalaallit Nunaanni eqimattakkaarlugit ilinniakkat assigiinngitsut tallimat akornanni suliffissaaleqineq: Meeqqat atuarfiat – inuusuttunut ilinniarfik – nalinginnaasooq – inuussutissarsiornermut ilinniarfik aamma bachelorit, masterit, doktorit imaluunniit qaffasissusaa assigalugu. Suliffissaaleqisut amerlassusaat inuit taamaallaat meeqqat atuarfianni atuarsimasut akornanni qaffasinnerpaavoq. 2007-imi eqimattakkaani tassani inuit 1.567-it suliffissaaleqisimapput. Inuit inuussutissarsiornermik ilinniarsimasut suliffissaaleqisut 238-iusimapput. Sinneruttuni ilinniakkani eqimattakkaani suliffissaaleqisut 32-isimapput, marluusimapput aamma 20-usimapput, taama tulleriillutik.

Takussutissiaq 20: Ilinniarsimasut Kalaallit Nunaanni suliffissaaleqinerat, 2017 (Pissarsiffik: Kalaallit Nunaanni Naatsorsueqqissaartarfik, ARXLED6).

7 Ilinniartitaaneq

Kalaallit Nunaanni meeqqat atuarfiat pinngitsoorani atuarfissaavoq aamma ukiut qulit ingerlanneqartarpoq. Nunaqarfiit mikisut 8.-10. klassit neqeroorutigineqarneq ajorput aamma taamaammat meeqqat taakkunannga nunaqarfinneersut meeqqat atuarfiat naammassiniarlugu illoqarfimmut qaninnermut nuuttariaqartarput³².

Kalaallit Nunaanni illoqarfiit sisamat ilinniarnertuunngorniarfeqarput: Nuuk, Qaqortoq, Sisimiut aamma Aasiaat³³. Avannaata Kommuniiani ilinniarnertuunngorniarfeqanngilaq. Tamanna pissutigalugu, inuusuttut ilinniarnertuunngornissaq anguniarlugu angerlarsimaffitsik qimattariaqartarpat. Kalaallit Nunaat ataatsimik ilisimatusarfeqarpoq, taanna Nuummi inissisimavoq. Ilisimatusarfik bachelorisut ilinniakkanik 11-nik aamma masterisut ilinniakkanik sisamanik neqerooruteqarpoq. Ilinniakkat neqeroorutigineqartut killeqarnerat

³² (Kalaallit Nunaanni Kisitsisit 2018)

³³ (Sunngu, Kalaallit Nunaata ilinniakkanut najoqqutassiaa)

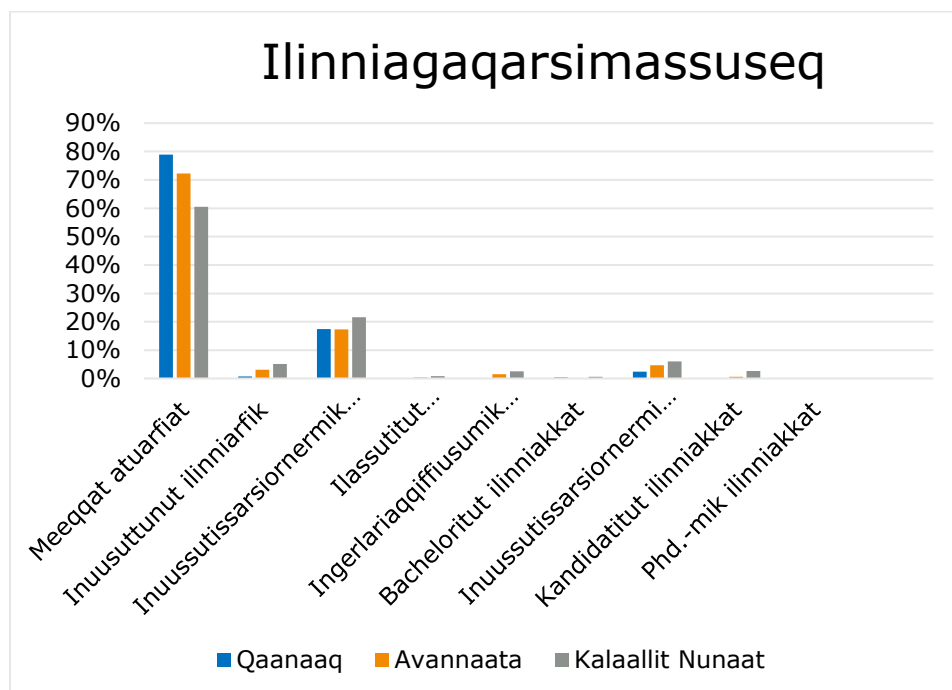
pissutigalugu, ilisimatusarfimmi ilinniartut 40 %-ii nunani allani, annerusumik Danmarkimi ilinniartarput³⁴.

Kalaallit Nunaat ilinniarsimasunik amigaateqarpoq, aamma immikkoortortaqaqfinni arlalinni pisariaqarsimavoq sulisunik aqqissugaasunik piginnaasanik piumasaaqatigineqartunik piginnaasalinnik tikisitsinissaq, naak ataatsimut isigalugu suliffissaaleqineq procentinngorlugit sumiiffiit ilaanni qaffasittorujussuugaluartoq³⁵.

Kalaallit Nunaanni ilinniakkat anguneqarsimasut qaffasissusaat Danmarkimut aamma Europami nunanut naleqqiullugu appasingaatsiarpoq.

Takussutissiaq 21-p ersersippaa inuit 16-it sinnerlugit ukiullit Kalaallit Nunaanni, Avannaata Kommuniani aamma Qaanaami najugallit ilinniarnermik angusaqarsimasut. Kalaallit Nunaanni innuttaasut 60 %-ii taamaallaat meeqqat atuarfiannik ilinniagaqarsimapput aamma 22 %-it inuussutissarsiornermik ilinniagaqarsimapput imaluunniit pikkorissarsimapput. Inuit qaffasinnerusumik ilinniarsimasut amerlassusaat taamaammat killeqartupilussuupput. Innuttaasut 3 %-iisa missaat masterisut angusaqarsimapput, kisianni inuit masterisut angusaqarsimasut 70 %-ii Kalaallit Nunaata avataani inunngorsimapput.

Avannaata Kommuniani ilinniarnermi angusat qaffasissusaat, nunami agguaqatigiissinneranut naleqqiullugit appasinnerupput. 72 %-it meeqqat atuarfiannik taamaallaat angusaqarsimapput aamma 1 %-ip missaannai taamaallaat masterisut angusaqarsimapput.

Takussutissiaq 21: Innuttaasut 16-it sinnerlugit ukiullit Qaanaami, Avannaata Kommuniani aamma Kalaallit Nunaanni ilinniagaqarsimassusaat procentinngorlugu, 2017 (Pissarsiffik: Kalaallit Nunaanni Naatsorsueqqissaartarfik, UDXISCPROD, UDXISCPROG aamma nammineq naatsorsuinerit).

³⁴ (Kalaallit Nunaanni Kisitsisit 2018)

³⁵ (Aningaasaqarnermut Akileraartarnermullu Naalakkersuisoqarfik, 2017)

Inuit Qaanaami najugallit aqqissugaasumik ilinniarsimasut kommuneqarfimmut naleqqiullugu appasinneruvoq. Qaanaap illoqarfia meeqqat atuarfeqarpoq kisianni ilinniarnertuunngorniarfeqanngilaq. Ilinniarnertuunngorniarfik qaninnerpaaq Aasianniippoq. Illoqarfik aamma Majoriaqarpoq, taanna inuussutissarsiornermik ilinniarnermik aamma pikkorissarnernik neqerooruteqarpoq. Qaanaami nunaqarfiit pingasut aamma atuarnermi killiffinnik assigiinngitsunik pingasunik neqerooruteqarput. Qerqertat aamma Siorapaluk taamaallaat meeqqat atuarfiannik neqerooruteqarput. Taamaammat atuartut Qaanaap illoqarfiani meeqqat atuarfiat naammassisariaqartarpaat. Savissivik meeqqat atuarfia naallugu neqerooruteqarpoq, taanna nunaqarfiup iluani pinngitsoornani meeqqat atuarfiannik naammassinninnissamut periarfissiisarpog³⁶.

Takussutissiaq 21-p aamma ersersippaa, inuit Qaanaami najugallit 79 %-ii meeqqat atuarfiat sinnerlugu angusaqarsimanngitsut. Nalunaarsuiffik 9-mi ersersinneqarpoq, Qaanaami inuit ilinniarsimasut amerlassusaat. Qaanaami inunnik najugalinnik Ph.d.-mik imaluunniit masterisut angusaqartoqarsimanngilaq. Inuit 15-it inuussutissarsiutinut aqqissuussamik bachelorisut imaluunniit bachelorisut naammassisaqarsimapput. Qaanaami inuit 93-it inuussutissarsiornermik pikkorissarnermik aamma ilinniarnermik naammassinnissimapput. Arnat angutillu akornanni ilinniarsimasut agguataarnerat assigiinngiaarpoq. Inuit marluk bachelorisut angusaqarsimasut tamarmik arnaapput, aamma inunnit 13-init qulingiluaat inuussutissarsiutinut aqqissuussamik bachelorisut naammassinnissimasut aamma arnaapput.

Nalunaarsuiffik 9: Innuttaasut 16-it sinnerlugit ukiullit Qaanaami ilinniagaqarsimassusaat procentinngorlugu, 2017 (Pissarsiffik: Kalaallit Nunaanni Naatsorsueqqissaartarfik, UDXISCPROG).

	Angutit	Arnat	Katillugit
Meeqqat atuarfiat	233	189	422
Inuusuttunut ilinniarfik	2	2	4
Inuussutissarsiornermik ilinniarneq	50	43	93
Illassutitut pikkorissarnerit soraarummeerfiusut	0	0	0
Ingerlariaqqiffiusumik ilinniakkat	1	0	1
Bacheloritut ilinniakkat	0	2	2
Inuussutissarsiornermi bacheloritut ilinniakkat	4	9	13
Kandidatitut ilinniakkat	0	0	0
Phd.-mik ilinniakkat	0	0	0
Ilinniakkat katillugit	290	245	535

Inuussutissarsiutinut ilinniarnissamut periarfissat

Kalaallit Nunaanni arlalinnik inuussutissarsiornermik ilinniarfeqarpoq. Aatsitassarsiornermi suliniummi atorfilinnut soqutiginarnerpaaq tassaavoq Aatsitassalerinermik Ilinniarfik (Kalaallit Nunaanni Teknikimik Ilinniarfik (KTI)) Sisimiuni inissisimasog. Aatsitassalerinermik Ilinniarfik Kalaallit Nunaanni Teknikimik Ilinniarfiup (KTI) ilagaa, inuussutissarsiornermik ilinniarfik 650 missaanik ilinniartoqartoq. Ilinniarfik sisamanik immikkoortortaqarpoq: Saviminilerinermik ilinniarfik, Sanaartornermik ilinniarfik, Aatitassalerinermik

³⁶ (Qaasuitsup Kommuniaut Pilersaarut 2014-2016)

ilinniarnik kiisalu ilinniarnertuunngorniarnik. Ilinniarnik Nuummi Sisimiunilu immikkoortortaqqarpoq³⁷.

Umiartornermik ilinniarnik Nuummi Paamiunilu inissisimavoq. Ilinniarnik sumiissusersiornerup, umiartornerup aamma aalisarnerup iluani ilinniakkanik neqeroorteqqartarpoq.

Inersimasunut ilinniarnissamut periarfissat

Marlunnik pisortanit aningaasatigut tapersiinnermik iluarsiissuteqqarpoq, inersimasunut piginnaasanik pikkorissarnissamut periarfissiisunik: Ilinniarsimanngitsunut piginnaasanik ineriartortitsinermi suliniutinut (PKU) aamma AMA-mit aningaasaliissutit³⁸.

PKU nalinginnaasumik allaaserineqarsinnaavoq ilinniarnermut iluarsiissutitut pisortanit aningaasaliiffineqartutut, taakku inuit 25-it sinnerlugit ukiullit ilinniarsimanngitsut akornanni suliffissaaleqineq pinaveersaartinniarlugu pilersinneqarsimapput. Ukkatarineqarput inuit tunisassiorfinni sulinnermik misilittagaqanngitsut imaluunniit annikitsumik misilittagallit, siuariartornermik aamma ineriartornermik misigisaqartut, piginnaasaannik pilersorneqarnissaat siunissami atorfininnermik kinguneqarsinnaasumik. PKU aatsitassarsiornermi suliniutitit allanit sivikitsumik pikkorissartitsinermit akiliutitut atorineqarsimapput, taamaalilluni kalaallit sulisartut ilinniarsimanngitsut aatsitassarsiornermi suliniutitit suliaasanut immikkuullarissunut attuumassuteqqartut qaffatsinneqarsimapput.

AMA-mit aningaasaliissutit inunnut ilinniarsimanngitsunut ilinniarsimasunullu 18-it sinnerlugit ukiulinnut angerlarsimaffik qimallugu pikkorissartunut tunniunneqarsimapput. Aningaasaliissutit angalanermut, nerisaqarnermut aamma ineqarnermut matusissutaasarpud, assersuutigalugu inunnut Majoriami ilinniartut, inuussutissarsiornermik piginnaasat immikkuullarissut ukkataralugit pikkorissartunut.

7.1 Aaqquissuusaanngitsumik ilinniarneq

Naak Thulep eqqaani innuttaasut amerlanerpaartaat taamaallaat killilimmik imaluunniit aaqquissuussamik ilinniagaqanngikkaluartut, taamaattoq amerlasuut aaqquissuusaanngitsumik ilikkarneqarsimasunik piginnaasaqarput aamma Issittumi aatsitassarsiorfimmi ingerlatsinermit naleqquttunik misilittagaqarput. Piginnaasat sumiiffimmi inuenermi aamma sulinnermi ineriartortinneqarsimapput, assersuutigalugu piniartut aalisartullu akuttunngitsumik aalisarnermit piniarnermillu taamaallaat misilittagaqanngillat, kisianni aamma sumiissusersiornermik sumiiffimmilu nerisassanik nerisassiornermik misilittagaqarput. Assinganik, oqaatsinik piginnaasat ilaat, tamakkerlutik soraarummeernimi allagartat aqutitigalugit uppersaaserneqarsimanissaat ilimananngilaq.

Nalunaarusiami 'kuultisut nalitutigisut – aaqquissuusaanngitsumik piginnaasanik pissarsianik atuineq pillugu nalunaarusiaq'³⁹ ilisimatusartut assersuutit, inunnik aaqquissuussamik ilinniarsimanngitsunik imaluunniit killilimmik ilinniarsimasunik iluatsilluartumik suliffeqqarfeqqarfimmi peqataalersinneqartunik arlalinnik katersisimapput. Nalunaarusiami aamma, piiannermik suliffissuaqarfinni inunnut killilimmik aaqquissugaasumik piginnaasalinnut, kisianni annertuumik

³⁷ (Kalaallit Nunaanni Teknikimik Ilinniarnik (KTI), 2019)

³⁸ (SUNNGU Kalaallit Nunaata ilinniakkanut najoqqutassiaa, 2019)

³⁹ (Kleist & Knudsen, 2016)

ilitsoqqussaralu ilisimasalinnut suliffissanik pilersitsinissamut periarfissat erseqqissarneqarput.

8 Peqqinnissaq

Kalaallit Nunaanni peqqinnissamik isumaginninneq tamarmi akeqanngilaq, ilagalugit kigutileritinnerit aamma naartunaveersaatit. Kalaallit Nunaanni ataatsimik napparsimavissuaqarpoq, taanna Nuummi inissisimavoq. Nunap ilaani allanik sisamanik napparsimaveqarpoq; Ilulissani, Aasianni, Sisimiuni aamma Qaqortumi. Illoqarfiit aamma nunaqarfiit peqqissaaveqarput imaluunniit oqarasuaatikkut nakorsaatinut atortorissaaruteqarput. Napparsimasup perlulluni napparsimassappat, napparsimasoq Danmarkimut nuutsinneqassaaq⁴⁰. Qaanaap illoqarfia peqqissaaveqarpoq, nunaqarfiit pingasut tamarmik napparsimaveeraqarput.

Kalaallit Nunaanni agguaqatigiissillugu ukiut inuuffiit naatsorsuutigineqartut angutitut ukiut 69,1-iupput aamma arnanut ukiut 73,5-iupput⁴¹. Danmarkimut naleqqiullugu taakku appasinnerupput, tassani ukiut inuuffiit naatsorsuutigineqartut ukiut 79,0-iupput aamma 82,9-iupput, angutitut aamma arnanut, taama tulleriillutik⁴². Ukiut inuuffiit appasinneranut ilaatigut inuusuttut akornanni imminut toquttarneq aamma ajunaarnerit procentinngorlugit pissutaapput. Kalaallit Nunaanni procentinngorlugit innuttaasut 1.000-iugaangata inuit 8,98-t toqusarput⁴³.

Nalunaarsuiffik 10-p takussuserpaa Kalaallit Nunaanni 2013-p 2015-illu akornanni toqussutigineqarsimasut. Kræfti toqussutigineqarsimasuni nalinginnaanerpaavoq. 2017-imi inuit 99-it kræftimik toqussuteqarsimapput. Nalunaarsuiffimmi ersersinneqarput, toqussutigineqarsimasukkaarlugit toqusut amerlassusaat 2013-ip 2015-illu akornanni allanngorartuunngitsut. Taamaallaat tunillatsilluni nappaatit, ajunaarnerit aamma imminut toqunnerit allanut naleqqiullugit annertuumik qaffassimapput imaluunniit apparsimapput. Nalunaarsuiffik 11-mi ersersinneqarput Qaanaami 2010-p 2013-illu akornanni toqussutigineqarsimasut⁴⁴. Aamma kræfti Qaanaami toqussutigineqarsimasuni nalinginnaanerpaavoq.

Nalunaarsuiffik 11-mi aamma ersersinneqarpoq Qaanaaq imminut toquttarneq ukiumut ataatsip missaa siumorneqartartoq. Oktobarimi 2018-imi Qaanaaq nutaamik namminerisamik imminut toquttarneq pinaveersaartinniarlugu ikiuinnermut suliniummik aallartitsisimavoq. Suliniut inuusuttunut tunngavoq aamma inuusuttunit 14-it 22-illu akornanni ukiulinnit ingerlanneqassaaq. Aallarniilluni ataatsimiinnermi inuusuttut siunnersortinit assigiinngitsunit siunnersorneqarsimapput. Anguniagaavoq inuusuttut, imminut toquttarneq pinaveersaartinniarlugu ikiuinnerminni, nammineq suliniutitik oqilisassagaat⁴⁵.

⁴⁰ (Kalaallit Nunaanni Kisitsisit 2018)

⁴¹ (Kalaallit Nunaanni Kisitsisit 2018)

⁴² (Danmarks Statistik)

⁴³ (Kalaallit Nunaanni Kisitsisit 2018)

⁴⁴ Kisitsisinngorlugit paasissutissat kingulliit

⁴⁵ (Avannaata Kommunia, 2018)

Nalunaarsuiffik 10: Kalaallit Nunaanni toqussutigineqarsimasut (Pissarsiffik: (Landslægeembedets årsberetning 2016)).

	2013	2014	2015
Katillugit	421	442	435
Tunillatsilluni nappaatit	22	12	21
Kræfti	105	109	99
Qinersini inuup inuussutissanik suliarinninnerata pissusissamisuunnginneranit nappaatit	11	8	6
Uummaserisarnerit	55	64	55
Timimi kaaviaartunit nappaatit allat	34	30	34
Anersaartuutini nappaatit	30	38	41
Nerisat aqqutaanni nappaatit	17	15	22
Ajunaarnerit	23	15	27
Imminut toqunneq	42	45	32
Toqutaaneq	3	3	3
Allat	79	103	95

Nalunaarsuiffik 11: Qaanaami toqussutigineqarsimasut (Pissarsiffik: Kalaallit Nunaanni Naatsorsueqqissaartarfik, SUXLDA1).

	2010	2011	2012	2013
Katillugit	7	5	5	14
Tunillatsilluni miluussimaannartunillu nappaatit	1	0	0	2
Kræfti	1	2	2	1
Uummaserisarnerit	1	0	0	1
Timimi kaaviaartunit nappaatit allat	1	0	1	2
Anersaartuutini nappaatit	0	0	1	1
Nerisat aqqutaanni nappaatit	0	0	0	2
Kinguaassiornermi quinnermilu timip atortui	1	0	0	0
Nappaatit inunngungajalernermit inoorlaajunermillu aallaaveqartut	1	0	0	0
Inunnguuseralugu pissusissarinngisamik ilusillit aamma kromosomit ajoquteqarneri	0	0	0	0
Malunniutit/ilisarnaatit, takussutissat ajoqutinillu pissusissamisuunngitsunik, allami klassinut immikkoortinneqanngitsunik nassaarneq	0	1	0	3
Ajunaarnerit	0	0	0	1
Imminut toqunnerit imminorialuarnerrillu	1	2	1	1

Kalaallit Nunaat procentinngorlugit amerlasuunik sakialluttoqarpoq (TB), tamanna Afrikami, Aasiami aamma Latinameriami nunanut assersuunneqarsinnaavoq. Sakialluttut (TB) amerlassusaat 1980-ikkunniilli aamma 2010 tikillugu amerliartorsimapput. 2010-miilli sakialluttut amerlassusaat aalajaatsumik ikiliartorsimapput. 2017-imi Kalaallit Nunaanni 57-inik sakialluttoqarsimavoq, taassuma procentinngorlugit inuit 100.000-iugaangata nalunaarutigineqartut 102-t naliga assigalugu. 2017-imi Kommuni Kujallermi inuit 100.000-ikkaarlugit sakialluuteqartut amerlanerpaasimapput, aamma Qaasuitsup Kommuniani

ikinnerpaasimapput. Qaanaami 2015-ip 2017-illu akornanni procentinngorlugit inuit 100.000-ikkaarlugit sakiilluuteqartoqarsimanngilaq⁴⁶.

Kalaallit Nunaanni nappaatit kinguaassiutitigut tuniluuttartut Nunat Avannarliit sinnerinut naleqqiullugu nalinginnaanerupput⁴⁷. Nalunaarsuiffik 12-imi ersersinneqarput Kalaallit Nunaanni Qaanaamilu nappaatit kinguaassiutitigut tuniluuttartut amerlassusaat. Kalaallit Nunaanni klamydia nappaatini kinguaassiutitigut tuniluuttuni nalinginnaanerpaavoq. 2017-imi 3.447-inik nappaateqartoqarsimavoq, taama innuttaasut klamydiamik nappaateqartut 6,2 %-it nalinga assigalugu. Qaanaami nappaatillit procentinngorlugit assigingajappaa. Eqimattakkaani 15-init 29-llu akornanni ukiulinni klamydia nappaat nalinginnaanerpaavoq. Gonorré aamma syfilisi klamydiamit nalinginnaannginnerupput. Kalaallit Nunaanni innuttaasut gonorrértut procentinngorlugit 2,2 %-iusimapput, massa Qaanaami 1 %-inik appasinnerusimasoq. Gonorré aamma eqimattakkaani 15-init 29-llu akornanni ukiulinni nalinginnaanerpaavoq.

Nalunaarsuiffik 12: Qaanaami Kalaallit Nunaannilu nappaatit kinguaassiutitigut tuniluuttartunut misissuinerit nassaarfiusut amerlassusaat, 2017 (Pissarsiffik: Kalaallit Nunaanni Naatsorsueqqissaartarfik, SUXLSKS1 aamma nammineq naatsorsuinerit).

	Kalaallit Nunaat			Qaanaaq		
	Gonorré	Klamydia	Syfilisi	Gonorré	Klamydia	Syfilisi
-4	5	4	0	0	0	0
5-9	0	0	0	0	0	0
10-14	25	51	0	0	0	0
15-19	409	1,088	1	6	15	0
20-24	345	1,029	4	0	15	0
25-29	207	618	9	0	4	0
30-34	114	328	0	0	6	0
35-39	43	158	0	0	2	0
40-44	31	67	0	0	0	0
45-49	26	50	3	0	2	0
50-54	9	29	1	0	0	0
55-59	4	23	2	0	2	0
60-64	3	0	1	0	0	0
65-69	1	2	0	0	0	0
total	1,222	3,447	21	6	46	0
Innuttaasut %-ii	2.2 %	6.2 %	0.04 %	0.8 %	6.1 %	0.0 %

⁴⁶ (Nunatsinni nakorsaaneqarfimmit ukiumoortumik nalunaarusiaq 2017)

⁴⁷ (Kalaallit Nunaanni Kisitsisit 2018)

8.1 Akuersissuteqarfimmi innuttaasut peqqissusaat

Thule Air Base Moriusap 40 km-it missaanik kujataani-kangisissuani inissisimavoq, Uummannap Kangerluata (Wolstenholmen Fjord) illuata tungaani/akiani, soorlu Takussutissiaq 22-imi takuneqarsinnaasoq.

Sumiiffimmi innuttaasut ilaat, piffissap ingerlanerani Thule Air Basemit aamma 1968-imi timmisartup nakkarneranit mingutsitsinerit aamma qinngornernit peqqissutsimut sunniutitut attuumassutilinnik ernumassuteqartarsimapput.

2010-mi Avangersuup eqqaani itisilikkamik peqqissutsimut misissuineq, taamaammat pitsaassuseq aallaavigalugu misissueriaatsimik ilaqarsimavoq sumiiffimmi najugaqarnermit peqqissutsimut aarlerinartunik misigisat nalilersuiffiginarlugit aamma uppersarsarniarlugit. Misissuinermit itisilikkamik apeqqarissaarnerit 23-t ingerlanneqarsimapput tamat ilaatillugit ukiut aamma suaassutsit assigiinngitsut eqqarsaatigalugit. Misissuinermit paasineqarsimavoq Qaanaami innuttaasut ilaannut plutoniumimut mingutsitsinerit pingaarteqartut. Nalinginnaasumik aallaavinnit assigiinngitsunit mingutsitsinerit ernumassutiginearput, ingammik timmisartup nakkarneranit plutoniumimut mingutsitsinerit sunniutaat, kisianni aamma nalinginnaasumik mingutsitsinerup annertusiarernerit, ingammik Thule Air Basep eqqaavianit. Apersorneqartut amerlanersaasa oqaluttuaraat, isumaqarlutik uumasut sumiiffiup eqqaaneersut neqaannik nerinnermit mingutsitsinerit siaruarsinnaasut⁴⁸. ISN-imut matumunnga apeqqarissaarnerup 2017-imi ingerlanneqarnerata nalaani, sumiiffimmi piniartut assinganik oqaaseqarsimapput, sumiiffimmi piniarneq ajorlutik, isumaqaramik inuit, imminnut ilanngullutik, nakkarfiup eqqaani sumiiffimmi imaani uumasunik piniakkat neqaannik nerinaviarnatik.

Ataani mingutsitsinermit aallaaviusinnaasut marluk allaaserineqarput, tamatumalu kingorna innuttaasuni peqqissutsip qanoq inneranit inernerit, allaaserineqarlutik.

Timmisartup nakkarneranit radiup qinngornerinik mingutsitsineq

Januaarip 21-ani 1968-imi, Amerikamiut timmisartuat qaartartunik nakkaatitsisartoq B-52, sakkunik radioaktiviunuk sisamanik useqarluni, Thule Air Basemut mikkiartoraluarluni iluatsinngitsumik ajornartoorluni nakkarsimavoq. Nakkarneq plutoniumip aamma atortut allat eqqani avatangiisinut siaruarsimanerannik kinguneqarsimavoq. Timmisartoq Thule Air Basep aamma Appat (Saunders Island) akornata missaani sikumut nakkarsimavoq.

Nakkarnerata kingorna, misissuinerit arlallit ingerlanneqarsimapput, mingutsitaasinnaasut aamma saliinerup nalaani sulisut namminerisamillu ikiuuttut, inuillu piffissami tassani sumiiffimmi najugaqartut siunissaq ungasinnerusoq eqqarsaatigalugu peqqissusaannut sunniutit, kiisalu ullumikkut sumiiffimmiinnermi peqqissutsimut sunniutaasinnaasut misissorniarlugit.

⁴⁸ (Bjerregaard & Dahl-Petersen, 2011)

Takussutissiaq 22: Nunap assinga Avangersuarmi peqqinneq pillugu ilisimatusarnermi apeqqarissaarnerup nalaani ator neqarsimasoq. Timmisartup nakkarsimasup sumiiffia, timmisartup ilusaanik takussuserneqarsimavoq. Titarneq aappaluttoq tunngaviumik paasissutissamut matumunnga ilanngunneqarsimavoq aamma Dundas Ilmenitimik Suliniummut akuersissuteqarfimmik takussusiivoq. (Pissarsiffik: Bjerregaard & Dahl-Petersen, 2011).

Peqqissutsimut misissuinerit saniatigut, ilisimatusarnermit nalunaarusiat arlallit timmisartup sumiiffimmut nakkarfiata eqqaani mingutsitaasinnaasut misissorsimavaat. Nalunaarusiami 2011-meersumi "The Thule Accident: Assessment of Radiation Doses from Terrestrial Radioactive Contamination, (Qulequtip nutsernera: Thulemi ajunaarneq: Nunami radiup qinngornerninik mingutsitsinermit qinngornerit annertussusaannik nalilersuineq)", qinngornerit aqqutigisinnaasaat pingasut misissorneqarsimapput: Anersaartorneq, iisineq aamma ikikkut mingutsitsineq⁴⁹.

Nalunaarusiaq qinngornerit annertussusaannik aamma Thulep eqqaani inuinnarnut nunamit radiup qinngornerinik mingutsitsinerit kingunerinit navianarsinnaasunik nalilersuivoq. Nalunaarusiaq ima inerniliivoq: "National Institute of Radiation Protection (nutserlugu: Naalagaaffiup qinngornernut illersorniarluni institutia) naliliivoq, Thulep eqqaani inunnik amerlanernut sinniisunut 1968-imi Thulemi ajunaarnerup kinguneranit plutoniumimik mingutsitsinermit tamakkiisumik annertussutsit, naleqqiussinermit killigittanit innersuussissutigineqartunit appasinnerusut, allaat pissutsit pisullu ingasattut ataanni"⁵⁰

⁴⁹ (Statens institut for Strålebeskyttelse, 2011)

⁵⁰ (Statens institut for Strålebeskyttelse, 2011)

Thule Air Basemit mingutsitsineq

Thule Air Base 1950-ikkunni sananeqarsimavoq aamma 500-t sinnerlugit sakkutooqarfik sulisoqarpoq. Siusinnerusukkut sakkutooqarfirmi eqqaavissuit nakkutiginerat killeqarsimavoq. 2002-mi Danmarkimi Avatangiisinik Misissuisoqarfik (DMU) Thule Air Basep sineriaata avatinnnguani imaani avatangiisinik misissuisimavoq. Misissuinerup siunertarisimavaa Thule Air Basemi ingerlatsinerit aamma eqqaavissuup imaani avatangiisiinut pitsaanngitsumik sunniuteqarsimanersut nalilersussallugu. Misissuinermi paasineqarsimavoq Thule Air Basep sineriaata eqqannguani sananeqaatit mingutsitsisut killigititanit annertunerulersimasut. Misissuinermi paasineqarpoq mingutsitsilluni ajornartorsiutit annerpaat tassaasut PCB-t. Avatangiisini qaninnerusumiittuni annertussutsit 2-miit 30-riaammik sumiiffinnut allanut aamma nunap ilaanut naleqqiullugit qaffasinnerupput. Misissuinermi aamma paasineqarsimavoq kanngussat aqerlullu qaffasinnerusut aamma kromi, zinki, kviksølvi, arsenikki, PAH aamma HCH sumiiffiup qanittuani annikitsumik qaffasinnerusut. PCB kimittooq taamaallaat peqqissutsimut qaffasinnerusumik sunniutaasinnaasoq paasineqarsimavoq, sumiiffimmi aalisakkat uumaffiini kanassut tinguinik annertuumik inuk nerisarpas, aamma sunniut eqqaavissuarmiit 54-10 km-it iluanni taamaallaat takuneqarsinnaavoq⁵¹.

Akuersissuteqarfirmi najugaqarnermi peqqinnermut sunniutit

2010-mi peqqissutsimik misissuineq, peqqissutsimut annertussutsit aallaavigalugit misissuinerinik ilaqarsimavoq, ilagalugit Avanersuarmi nappaatinut aamma toqunernut nalunaarsuiffinnik misissuineq. Misissuinermi immikkut ukkatarineqarsimapput inuit Moriusami qaquguluunniit 1968-ip aamma 2007-ip akornanni najugaqarsimasut (Moriusaq akuersissuteqarfiup iluani inissisimavoq).

Misissuinerup, Moriusaq imaluunniit Avanersuaq, Qaasuitsup Kommunianut imaluunniit Kalaallit Nunaat tamakkerlugu naleqqiukkaanni, toqusoqartarneq ataatsimut isigalugu, pissusissamisoortumik toqusoqartarnera, imaluunniit kræftimit toqusoqartarneq isigiganni, toqusoqartarneq annertusiartornerusooq aalajangiussinnaasimanngilaa. Nappaat akulikinnerusumik toqussutaasartoq tassaasimavoq bronkitisi anigorneqarsinnaanngitsooq (Avanersuaq, Qaasuitsumi nunaqarfinnut naleqqiullugu). Misissuinermi aappaatigut paasineqarsimavoq Avanersuarmi pissusissamisoortumik toqusarnerit tamarmik procentinngorlugit appasinnerusut, kisianni persuttaanermik peqquteqartumik (ajoqusernerit, imminut toqunnerit aamma toqutsinerit) toqusoqartarnera tamatuma kinguneranik procentinngorlugit qaffasinnerusut⁵².

Misissuineq aamma inerniliivoq, Moriusami Avanersuarmiluunniit innuttaasuni toqusoqartarneq imaluunniit kræftimik nassaarnerit, timmisartup B-52-ip nakkarneranit radiup qinngornerinik qinngortinnernit peqquteqartunik ajortumik sunnerneqarsimanersut takussutissaqanngitsooq. Taamaattoq erseqqissarneqarpoq innuttaasut ikittunnguusut, aamma toqusut amerlassusaat amerlanngitsut, taamaammat kisitsisigit inerniliissutit tatiginartut pilersinnissaat ajornakusoortoq⁵³.

Qinngortinnermi/mingutsitsinermi nalinginnaasumik aarlerinerit saniatigut, peqqissutsimik misissuinerit tikkuaapput, nalinginnaasumik pisortanit kukkusumik paasissutissiisoqartartoq aamma pisortanut tatiginninnginnerit misigineqartut. Uparuarneqarpoq misissuinermi apersorneqartut, pisortanit tatiginninnginneq

⁵¹ (Danmarks Miljøundersøgelser, 2003)

⁵² (Bjerregaard & Dahl-Petersen, 2011)

⁵³ (Bjerregaard & Dahl-Petersen, 2011)

aamma ataqqineqannginneq, mingutsinneqarsinnaasumut taamaallaat attuumassuteqartutut immikkoortinneqanngitsoq, kisianni aamma 1953-imi Uummannamit Qaanaamut nuutsitaanermut pisunullu allanut attuumassuteqartut, tassani innuttaasut tusarneqarsimallutik imaluunniit paasissutissinneqarsimallutik misigisimangillat⁵⁴.

9 Oqaatsit aamma kulturi

Kalaallit Nunaanni pisortatigoortumik kalaallisut oqaatsit oqaaserineqarput, kisianni qallunaatut oqaatsit annertuumik oqaaserineqarput, aamma qallunaatut oqaatsit pisortat allaffissorneranni aamma meeqqat atuariaata kingorna ilinniartitsinermini oqaaserineqarput. 2003-mi oqaatsinit marluusunit innuttaasut 30 %-ii ataataarlugit taamaallaat kalaallisut oqaatsinik oqaaseqarput, 10 %-init ikinnerusut taamaallaat qallunaatut oqaatsinik oqaaseqarput, massa innuttaasut sinneri 60 %-it oqaatsinik marlunnik oqaaseqartut⁵⁵.

Kalaallisut oqaatsit inuit oqaaserivaat. Kalaallit Nunaanni, Canadami aamma Alaskami inuit katillugit 100,000 missaat inuit oqaasiinik oqaaseqarput. Kalaallit Nunaanni pingasunik sumiiorpaluuteqarpoq: Kitaamiutut, tunumiusut aamma Avanersuarmiusut. Avanersuarmiusut taamaallaat Qaanaami eqqaanilu oqaaserineqarpoq.

Avanersuarmi innuttaasut Canadami kingusinnerusukkut nunasisunit kingoqqisuupput, Kalaallit Nunaata sinnerani inunnit inuit kingoqqisunut naleqqiullugit. Avanersuarmi innuttaasut Inughuarnik taaguuteqarput (inuit tulluusimaartut) aamma nunaqqatigiit kulturikkut ilitsoqqussaasut soorlu qilaatersortarneq aamma qajartortarneq innuttaasut kulturikkut inuuneranni pingaaruteqarput.

Sumiiffiup avinngarusimanera pissutaalluni, Avanersuaq Kalaallit Nunaanni nunasiartaarineqarsimavoq kingullerpaaq. Tamanna 1937-mi pivoq Danmarkip Knud Rasmussenip niuerfia tigummassuk. Sumiiffik nunasiaajunnaartuni aamma kingullersaavoq. Tamanna piviusunngorpoq, inuit nunaqarfimmi Uummannami inuusut nunasiteqqillugit nuunneqarmata, Thule Air Basemik sanaartorneq pissutigalugu. Inuit amerlanersaat Qaanaamut nuunneqarput⁵⁶.

Imaalluarsinnaavoq, sulii ilaatigut ilaqutariissuit aaqqissugaaneqartoq, ingammik Qaanaap illoqarfiani, inuit ilaannik immikkut pisinnaatitaaffinnik qulakkeerinnittut soorlu pisortaqaarfinni suliffeqarnernik. Aaqqissugaanerit taamaattut inuiaqatigiit akornanni immikkuulernermut iluaqutaasarpur, ineriartornermik ingalassimatitsisinnaasunik⁵⁷.

10 Pinngortitamik aamma nunamik atuineq

Ilmenitisiorfik akuersissutit sumiiffimmik 30 km-it missaannik takitigisumik aamma 3 km-it silitsigisumik ilaqarpoq. Akuersissuteqarfik nunaqarfiusimasumi Moriusami inissisimavoq (takuuk immikkoortoq 10.1). Sumiiffik Amerikamiut sakkutooqarfiata 'Thule Air Base' -mit 40 km-it avannamut inissisimavoq.

Akuersissuteqarfimmi inunnik najugaqartoqanngilaq. Taamaattoq, Moriusami illut ilaat inuinnarnit pigineqarput, aamma sulinngiffimmi illutut atorineqarsinnaapput. Akuersissuteqarfik aamma inunnit umiatsiamik Savissiviup aamma Qaanaap akornanni angalasunit sanioqqunneqartarpoq.

⁵⁴ (Bjerregaard & Dahl-Petersen, 2011)

⁵⁵ (Saammaateqatigiinnissamat Isumalioqatigiissitaq, 2017)

⁵⁶ (Hendriksen & Hoffmann, 2016)

⁵⁷ (Hendriksen & Hoffmann, 2016)

Soorlu annikitsortaanik ilanngussisumik immikkoortoq 8 **Fejl! Henvisningskilde ikke fundet.**-mi allaaserineqartut, nunaqqatigiinni piniartut oqaaseqarsimapput sumiiffik aalisarnermut piniarnermullu atorneqarneq ajortoq. Inuit amerlanerit B52-ip brintimit qaartartuliamik usisup, sumiiffimmi 1968-imi nakkarsimasup sinnerinit neqip toqunartoqarsinnaanera annilaangassutugalugu neriumasanngikkaat oqaaseqarsimapput⁵⁸.

10.1 Moriusaq

Moriusaq nunaqarfittut 1963-imi nalilerneqarpoq. 1980-imit kinguneranilu innuttaasut 80-it nunaqarfimmi najugaqarsimapput⁵⁹. Tamatumali kingorna innuttaasut aalajaatsumik ikiliartuinnarsimapput, nunaqarfiup pisortatigoortumik 2010-mi matunerata tungaanut⁶⁰. 2009-mi inuit marluinnaat Moriusami najugaqarsimapput.

Kalaallit Nunaanni pisortat pilersuinissamut pisussaafeqarnerat pissutugalugu, Moriusap nunaqarfittut ingerlanneqarnissaanut aningaasartuutit ukiumut 2 mio. kr.-it missaaniissimapput⁶¹. Septembari 2009-mi Kalaallit Nunaanni Namminersortut, Moriusami najugaqartut kingulliit nunaqarfimmik qimatsinissaat pillugu oqaloqateqarnissaq aallartinniarlugu aalajangersimapput. Tassani aamma aalajangerneqarpoq najugaqartut sinnerinik isumaqatigiissuteqartoqarsimalerpat ingerlatat pisortanit aningaasalersorneqartut tamakkerlutik unitsinneqassasut⁶². Moriusami najugaqartoq kingulleq Qaanaamut 2010-mi nuuppoq.

Nunaqarfik qimanneqarsimasoq 20-t missaannik illoqarpoq, ataatsimik oqaluffeqarpoq, ataatsimik iliveqarfeqarpoq, ataatsimik pisiniarfeqarpoq, ataatsimik innaallagissiorfeqarpoq aamma ataatsimik qulimiguulinnut mittarfeqarpoq. Moriusap assilinera Takussutissiaq 23-mi takuneqarsinnaavoq.

Nunaqarfiup qimanneqarnerata kingorna, illut inunnit Pituffiup eqqaanut piniariartunit imaluunniit Savissivimmu/Savissivimmilluunniit, Qaanaamut Qaanaamiillu angalasunit uniffittut killilimmik atorneqartarsimapput.

Takussutissiaq 23: Moriusap assinga, Aasaq 2016, assiliisoq Flemming Pagh, Orbicon.

⁵⁸ Februaari 2017-imi piniartunik apeqqarissaarfiginninneq. Tamanna itinerusumik ISN-imi allaaserineqarpoq.

⁵⁹ (Kamikposten, 2010)

⁶⁰ (Kalaallit Nunaanni Naatsorsueqqissaartarfik, u.d.)

⁶¹ (KNR, 2009)

⁶² (Naalakkersuisut, 2009)

10.2 Akuersissuteqarfimmi itsarsuarnitsanik misissuinermi nassaat

Thulep eqqaa qanga Canadamit Alaskamillu Kalaallit Nunaannut nuuttarnernik paasinninnissamut annertuumik pingaaruteqarpoq.

2018-imi aasakkut Nunatta Katersugaasivia Allagaateqarfialu (NKA), akuersissuteqarfimmi ingerlatanut attuumassuteqartumik itsarsuarnitsanik misissuinermik ingerlatseqqullugit isumaqatigiissuteqarfigineqarsimavoq. Akuersissuteqarfik Kalaallit Nunaanni Eskimuut aamma Inuit kiisalu Qallunaatsiaat pillugit itsarsuarnitsanik assaanermit uppersaatsissaqarpoq.

Misissuinermi, akuersissuteqarfimmi sumiiffiit aamma/imaluunniit ilusit/sannat 89-it nalunaarsorneqarsimapput⁶³, taakkunannga qulingiluat itsarsuarnitsatut nalilernerqarsimapput. Suliniutip ilusilersornera aamma ingerlatat sumiiffinnik taakkuninnga sunniissappata, taava itsarsuarnitsanik assaalluni misissuineq tamakkiisoq ingerlanneqartariaqarpoq⁶⁴.

11 Inuiaqatigiinni ajornartorsiutit

11.1 Pinerluttuliortarneq

Takussutissiaq 24-mi ersersinneqarpoq, Kalaallit Nunaanni pinerluttuliortarnerit procentinngorlugit, Danmarkimut Savalimmiunullu naleqqiullugu qaffasinnerusut. Inuit 1000-ikkaarlugit inatsisinik unioqqutitsinerit 2017-imi 76-iusimapput. Danmarkimi Savalimmiunilu kisitsit 65-iusimavoq aamma quliusimapput, taama tulleriillutik.

Kalaallit Nunaanni Politiit naapertorlugit, pinerluttuliortarnermi ajornartorsiutit annersaasa ilagaat persuttaasarneq. 2017-imi persuttaanerit 854-it nalunaarutigineqarsimapput. Tamanna 2016-imit 9 %-imik qaffariarneruvoq, aamma 1980-ikkulli aallaqqaataanit kisitsisinik nalunaarutigineqarsimasunit qaffasinnerpaavoq. Kalaallit Nunaanni innuttaasut ataasiakkaarlugit persuttaanerit nalunaarutigineqartartut, Danmarkimit sisamariaammik amerlanerupput. Kalaallit Nunaanni ajornartorsiut annertoq alla tassaavoq, kinguaassiuutitigut kannguttaatsuliorfigitinnerit nalunaarutigineqarsimasut amerlanerujussui, tamannalu ukiut kingulliit arlallit allanngorsimanngilaq. Meeqqanik kinguaassiuutitigut kannguttaatsuliorfiginninnerit nalunaarutigineqarsimasut amerlassusaat, ineriartornerup assinganik allanngorsimannginneranik ersersitsivoq. 2017-imi kinguaassiuutitigut kannguttaatsuliorfiginninnerit 132-t nalunaarutigineqarsimapput aamma meeqqanik 15-it inorlugit ukiulinnik kinguaassiuutitsigut inooqatigiinnerit 69-it nalunaarutigineqarsimapput⁶⁵. Meeqqanut kinguaassiuutitigut kannguttaatsuliorfiginninnerpassuit politiinut nalunaarutigineqanngisaannarput⁶⁶.

Kalaallit Nunaanni pinerlunnerit suussusaata ilaanni pitsaasumik ineriartorneq takuneqarsinnaavoq. Pigisanut pinerlunnerit, soorlu illuni tillinniarnert aamma tillinniarnert nalunaarutigineqarsimasut amerlassusaat, 2017-imi oqaluttuarisaanermi appasinnerpaasimapput. Suliassaqarfik alla, politiinut nalunaarutininik annertuumik appariarfiusoq tassaavoq inuusuttut

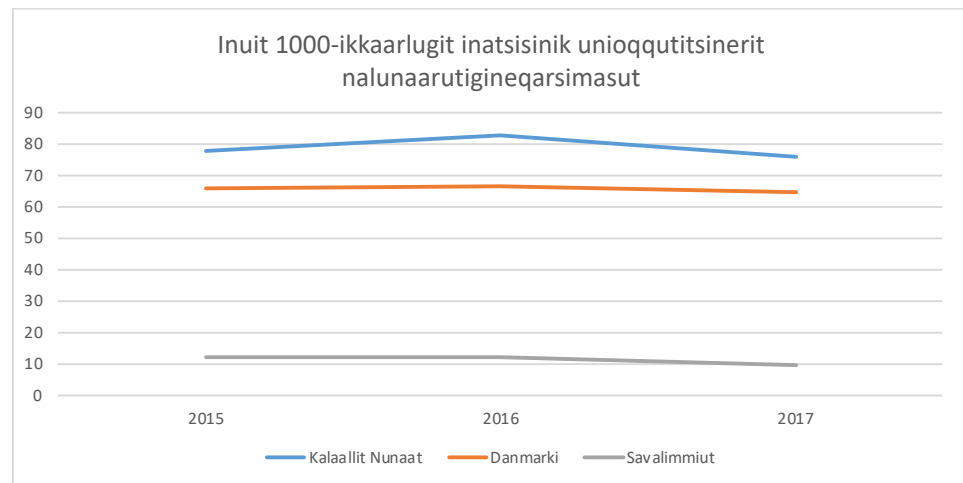
⁶³ Tamarmiunngitsoq

⁶⁴ (Nunatta Katersugaasivia Allagaateqarfialu, 2018)

⁶⁵ (Grønlands Politi)

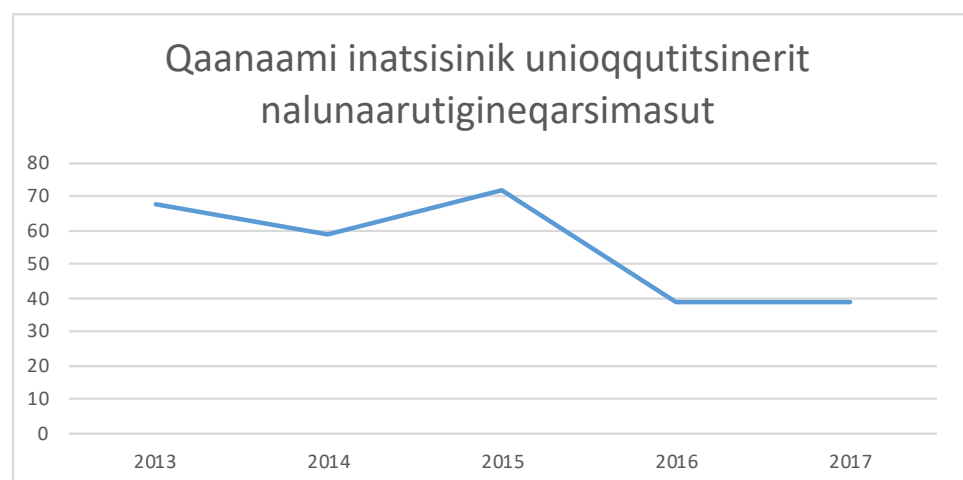
⁶⁶ (Rosa, 2017)

pinerluttuliortarnerat. Kisitsit 2012-imiilli appariartorsimavoq aamma 2016-ip aamma 2017-ip akornanni 24 %-imik appariarsimavoq⁶⁷.

Takussutissiaq 24: Kalaallit Nunaanni, Danmarkimi aamma Savalimmiuni inuit 1000-ikkaarlugit inatsisinik unioqqutitsinerit (Pissarsiffik: Kalaallit Nunaanni Politiit).

Takussutissiaq 25-imi Qaanaami 2013-ip 2017-illu akornanni inatsisinik unioqqutitsinerit ersersinneqarput. Kisitsit appariartorsimavoq, 2015-imi qaffariarneq eqqaassanngikkaanni. 2017-imi, inatsisinik unioqqutitsinerit 39-t nalunaarutigineqarsimapput. Nalunaarsuiffik 13-imi ersersinneqarput inatsisinik unioqqutitsinerit sorliit Qaanaami 2017-imi unioqqutinneqartarnersut. Inatsisinik unioqqutitsineq nalinginnaanerpaq tassavoq illuni tillinniarneq 17-it eqqartuussivimmi suliarineqarsimallutik. Inatsisinik unioqqutitsineq nalinginnaanerpaap tullia tassavoq persuttaaneq 12-it eqqartuussivimmi suliarineqarsimallutik. 2017-imi aamma arfineq marlunnik kinguaassiuutitsigut pinerluttoqarsimavoq, taakkunannga pingasut pinngitsaaliinerusimallutik, pingasut meeqqanik 15-it inorlugit ukiulinnik kinguaassiuutitsigut inooqatigiinnerusimallutik aamma ataaseq innuttaasut ileqqorissaarnerannut inatsisinik unioqqutitsinerusimalluni. Qaanaaq aamma 2017-imi ataatsimik toqutsiffiusimavoq.

⁶⁷ (Grønlands Politi)

Takussutissiaq 25: Qaanaami inatsisinik unioqqutitsinerit 2013-ip 2017-illu akornanni nalunaarutigineqarsimasut amerlassusaat (Pissarsiffik: Kalaallit Nunaanni Politiit).

Nalunaarsuiffik 13: Qaanaami unioqqutitsinerit suussusaat, 2017 (Pissarsiffik: Kalaallit Nunaanni Politiit).

	Unioqqutitsinerit amerlassusaat
Toqutsinerit aamma persuttaanermik pinerlunnerit	
- toqutsinerit	1
- persuttaanerit	12
Kinguaassiuutitsigut pinerlunnerit	
- pinngitsaaliinerit	3
- meeqqamik 15-it inorlugit ukiulimmik kinguaassiuutitsigut inooqatigiinneq	3
- innuttaasut ileqqorissaarnerannut inatsisinik unioqqutitsinerit	1
Pigisat pillugit inatsisinik unioqqutitsineq	
- illuni tillinniarneq	17
- tillinniarneq	2
- peqquserlunneq, allap pianik imminut paarititanik peqquserluuteqarneq il. il.	1
- pisiniarfanni tillinniarneq	1
Aserorterineq	8

11.2 Angerlarsimaffeqanngitsuuneq

Qaanaaq inissaaleqinermik annertuumik ajornartorsiuteqarpoq. Taamaammat nalinginnaavoq kinguaariit pingasut inini marlunni najugaqatigiittarnerat⁶⁸. Missingersuutigineqarpoq Qaanaap illoqarfiani inersimasut sisamararterutaasa missaat angerlarsimaffeqanngitsuusut aamma ikinngutimik imaluunniit ilaqtutamik angerlarsimaffianni allatut ajornartumik sinittariaqartartut⁶⁹.

11.3 Ikiaroornartunik/imigassamik atornerluineq

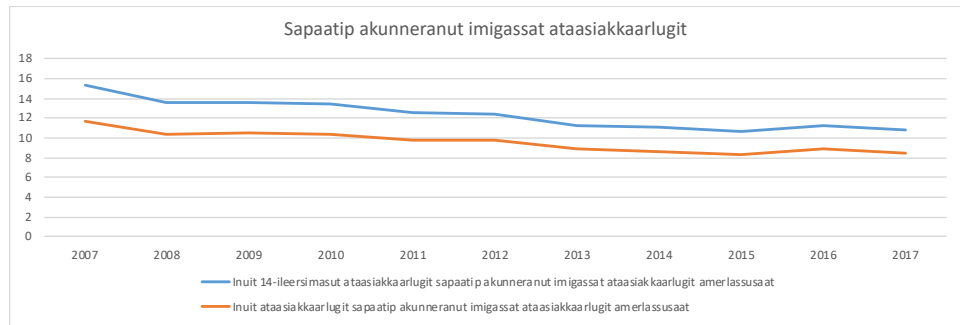
Kalaallit Nunaanni inuit allanut naleqqiullugit amerlasuut imigassamik ajornartorsiuteqarput.

Takussutissiaq 26-imi ersersinneqarput inuit ataasiakkaarlugit sapaatip akunneranut imigassat imerneqartartut amerlassusaat. Kisitsit ukiut qulit kingulliit ingerlaneranni aalajaatsumik appariartorujoorsimavoq. 2017-imi, kisitsit inuit 14-it sinnerlugit ukiullit ataasiakkaarlugit sapaatip akunneranut, imigassat 11-t missaannik amerlassuseqarput. Imigassamik imertarneq innuttaasut tamakkerlugit agguataarneqarpat, kisitsit inuit ataasiakkaarlugit sapaatip akunneranut imigassat imerneqartartut 8,5-ip missaanniissaaq. Danmarkimi kisitsit taakku assingi tassaapput 9,9 aamma 11,7 taama tulleriillutik⁷⁰.

⁶⁸ (Hendriksen & Hoffmann, 2016)

⁶⁹ (Sæhl, Kirk, & Veihe, 2018)

⁷⁰ (Danmarks Statistik) aamma nammeneq naatsorsuinerit

Takussutissiaq 26: Inuit ataasiakkaarlugit sapaatip akunneranut imigassat imerneqartartut amerlassusaat 2007-ip 2017-illu akornanni, Kalaallit Nunaat (Pissarsiffik: Kalaallit Nunaanni Naatsorsueqqissaartarfik, ALXALK4).

Kalaallit Nunaanni sumiiffiit allat assigalugit, Qaanaap aamma imigassamik atuineramik annertuumik ajornartorsiuteqarpoq. Ajornartorsiut ima annertutigaaq allaat, Qaanaap 2007-mi sumiiffimmi imigassamik atuinerup qaffasinnerujussua pissutigalugu Danmarkimi tusagassiuutinit sammeneqarnerpaasimalluni. Qallunaap filmiliani ilitersuisoq Karen Littauer 2007-mi Qaanaami meeqqanik isiginnaartitsivimmik suliniummik ingerlatsisoq. Suliniutip piffissami ingerlanerata nalaani, Karen Littauerip takulersimavaa meerarpassuit sumiginnaarneqartartut, angajoqqaavisa imigassamik atuisarneri pissutaallutik. Arnar taassuma oqaluttuaq Danmarkimi tusagassiuutinit apuussimavaa, kinguneratigullu Qaanaami angajoqqaanik meeqqat pisinnaatitaaffiit unioqqutitsinera pillugu Politiinut nalunaarutigineqarsimavoq. Pineqartoq taanna Danmarkimi Kalaallit Nunaannilu tusagassiuutinit annertuumik oqallisigineqarsimavoq⁷¹. Pineqartoq taanna ima sammeneqartigisimavoq, allaat Kalaallit Nunaanni Naalakkersuisut, Qaanaami eqqaanilu nunaqarfinni imigassanik 2,5 %-it sinnerlugit imigassartallinnik sassaalluteqarneq aamma tuniniaaneq tamaat inerteqqutigilerlugu⁷². Inerteqquteqarneq ukioq taanna atorunnaarsinneqarpoq, peqqussutit nutaap nalunaarutigimmagu imigassat 15 %-it sinnerlugit imigassartallit taamaallaat inerteqqutaalersut⁷³. Suliassaqarfinni inatsisiliorneq tamatuma kingorna allanngooqqinnikuvoq, aamma imigassanik tuniniaanerit aamma sassaalluteqarnerit maannakkut Savissivimmi inerteqqutaavoq, massa Qaanaami, Qeqertani aamma Siorapalummi imigassanik 15 %-inik sakkukinnerusunik tuniniaanissaq aamma sassaalluteqarnissaq kisimi inatsisinik naapertuinerusoq⁷⁴.

11.4 Eqimattakkaat mianernartut

Mianernassuseq pissutsinut soorlu peqqinnginnermut, ilinniarsimanginnermut imaluunniit ilinniarnikinnermut aamma suliffissaaleqinnermut akuttunngitsumik attumassuteqartarpoq aamma pissuteqartarpoq.

Peqqissutsimik misissuineq Qaanaap eqqaani (Avanersuarmi) 2010-mi ingerlanneqarsimavoq, taanna inerniliivoq, tunngaviusumik paasissutissanik misissuinnermi matumani paasineqartut assingisut, tassa Qaanaami ilinniarsimaneq Kalaallit Nunaata sinneranut naleqqiullugu appasinnerusoq. Kalaallit Nunaata

⁷¹ (Almbjerg & Nielsen, 2007)

⁷² Qaanaap Kommuniani imigassanik aalakoornartulinnik nioqquteqartannginnissaq aamma imigassanik 2,25% sinnerlugu aalakoornartortalinnik sassaallertoqartannginnissaa pillugu Namminersornerullutik Oqartussat nalunaarutaat nr. 6, 10. maj 2007-imeersoq.

⁷³ Qaanaap Kommuniani imigassanik 15% sinnerlugu aalakoornartortalinnik nioqquteqartannginnissaq sassaallertannginnissarlugu pillugit Namminersornerullutik Oqartussat nalunaarutaat nr. 11, 20. juni 2007.

⁷⁴ Qaasuitsup Kommuniani imigassanik aalakoornartortalinnik nioqquteqartarneq sassaallertarnerlu pillugit Namminersorlulit Oqartussat nalunaarutaat nr. 26, 4. november 2016-meersoq.

sinneranut naleqqiullugu marloriaammik amerlanerusut piniartutut imaluunniit aalisartutut inuusut aamma ineqarnermi pissutsit ajornerusut. Pisuussutit aamma isertitat Avanersuarmi nunap sinneranut naleqqiullugit appasinnerusimapput. Saniatigut, misissuineri peqataasut ilarpassui imigassamik ajorneqartorsiuteqarsimapput imaluunniit meeraanermi angerlarsimaffiminni persuttaanermik misigisaqarsimapput. Taakkua saniatigut, peqataasut arlallit (ingammik arnat), nalunaarput kinguaassiuutitsigut atornerlunneqarsimallutik⁷⁵. Ataqtigiiissikkaanni tamanna isumaqarpoq Qaanaami nunaqarfinnilu innuttaasut amerlanerit mianernartutut isigineqartariaqartut, Kalaallit Nunaata sinneranut naleqqiukkaanni.

2018-imi juuni Meeqqat Inuusuttullu Oqaloqatiginnittarfiat (MIO) Qaanaamut tikeraarsimavoq Qaanaami meeqqanut atugassarititaasut misissuiffiginarlugit. MIO-p tikeraarneq pillugu nalunaarusiaq naammassisimavaa, inerniliillunilu, NP-imi Meeqqat Piginnaatitaaffii pillugit Isumaqtigiiissummi immikkoortortat 18-it unioqqutsinneqarsimasut. Ajornartorsiutit takuneqartut ilaat ataaseq tassaasimavoq meeqqanut atornerlunneqarsimasunut imaluunniit allatigut sumiginnarneqarsimasunut ikiuineri amigaateqarneq. Qaanaami aamma ajornartorsiutit soorlu, meeqqanut kinguaassiuutitigut pinerluuteqarneri, imigassamik atornerluineri, inersimasut akornanni aningaasanoorneri uerineri, meeqqat akornanni liimmimik ikittaatillu gassini naamaarneri, meeqqanillu persuttaaneri aamma tarnikkut atornerluineri ajornartorsiuteqarpoq⁷⁶.

12 Ataqtigiiinnermut aaqqissuussinerit

12.1 Assartuineq

Qaanaaq Kalaallit Nunaanni sumiiffiit tikikkuminaannerpaat ilagaat, nunarsuarmi inissisimanera pissutigalugu. Qaanaaq mittarfeqarpoq sapaatip akunneranut ataasiarluni, Upernavik aqutigalugu Ilulissanut timmisartorneqartoq, Air Greenlandip timmisartui Dash-8-t aqqummi timmisartortuupput annerpaamik ilaasunut 37-nut inissaqartut. Qaanaamut Qaanaamillu timmisartornerit akisupput, aamma Qaanaami innuttaasut amerlanersaat taakkuninnga atuissallutik akissaqanngillat⁷⁷.

Qaanaaq iluamik umiarsualiveqanngilaq, pissutigalugu umiarsualiviliorneq ikkarloqarnera pissutigalugu ajornakusoormat. Juuli aamma septembarip akornanni Qaanaaq umiarsuarmiikinneqarsinnaavoq aamma Royal Arctic Line illoqarfimmut assartuisarpoq. Umiarsualiveqannginnera pissutigalugu usit prammit angisuut atorlugit usilersuunneqartariaqarput aamma niooqqarneqartariaqarput. Angallammik usingiarneq aamma usilersorneq taamaammat ullut arlallit ingerlasinnaavoq.

Qaanaap iluani angalanermut angallatit pingaarnersaraat qimussit aamma angallatit motoorillit. Aasakkut eqqaani nunaqarfinnut umiatsiamik angalasoqarsinnaavoq, kisianni ukiukkut taamaallaat qamuterallannik, qulimiguulimmik imaluunniit qimussimik angalasoqarsinnaavoq⁷⁸.

⁷⁵ (Bjerregaard & Dahl-Petersen, 2011)

⁷⁶ (Meeqqat pisinnaatitaaffii pillugit sullissivik, 2018)

⁷⁷ (Hendriksen & Hoffmann, 2016)

⁷⁸ (Qaasuitsup Kommuniaanut Pilersaarut 2014-2016)

12.2 Innaallagissamik pilersuineq

Qaanaap illoqarfia dieselimik ingerlanneqartumik innaallagissiorfeqarpoq, taanna illoqarfimmut innaallagissamik pilersuisuuvoq. Illoqarfik aamma ajornartoornermi innaallagissiorfeqarpoq. Qaanaap kitaatungaa uuliatortumik kiassaateqarfeqarpoq, massa illoqarfiup sinnera innaallagissamik kiassaatinik aamma innaallagissiorfiup kissarnerata sinneranik pilersorneqartop.

Qeqertani innaallagissiorfeqanngilaq. Nunaqarfimmi illut ilaat innaallagissiornissamut sarfaliuteqarput, aamma kiassarneq paraffininmik kiassaati imaluunniit kissarsuutit uuliatortut atorlugit pilersinneqartarpoq. Qaanaami nunaqarfiit allat marluk Savissivik aamma Siorapaluk, tamarmik innaallagissiorfeqarput aamma kiassarneq paraffininmik kiassaati kissarsuutillu uuliatortut atorlugit pilersinneqartarpoq⁷⁹.

Akuersissuteqarfimmi innaallagissiorfeqanngilaq.

12.3 Imissaq

Qaanaami imermik pilersuineq, aasakkut nunap qaavani imermik ukiukkullu kangerlummi ilulissanit sikumik aatsitsinermik tunngaveqarpoq. Imermik pilersuineq ruujorit ataqtigiiat kiffiutillit innaallagissamik kissassikkat aqqutigalugit, biilit imermik assartuutit aamma imertartarfiit atorlugit pisarpoq. Pilersuineq piffissat ilaanni naatsorsuutigineqarsinnaaneq ajorpoq, kisianni illoqarfiup pisariaqartitaannik naammassinnittarpoq. Inuit ataasiakkaat imermik pisariaqartitaat naammassiniarlugit aamma nalinginnaavoq sikumik aallertarneq.

Nunaqarfiit pingasut Qeqertat, Savissivik aamma Siorapaluk qitiusumik imermik pilersorneqanngillat. Taamaammat imermik pisariaqartitsineq naammassineqartarpoq, inuit tamarmik aasakkut nammineq imissaminnik aamma ukiukkut sikumik aatsitassaminik aallertarneratigut⁸⁰.

12.4 Nalunaarasuartaatitigut attaveqarneq

TELE Greenlandip Qaanaap illoqarfiani, Savissivimmi aamma Siorapalummi nalunaarasuartaatikkut atassuteqarnerit isumagisarpai. Qeqertat oqarasuartaatikkut aamma internettikkut attaveqanngillat. Nunaqarfik batteriitortumik silaannakkut attaveqarfeqarpoq aamma kommunip pigisaanik radiukku oqarasuaateqarpoq⁸¹. Qaanaami, nunaqarfinni aamma akuersissuteqarfimmi nalunaarasuartaatikkut atassuteqarnermi aaqqissuussinerit qaammataasat aqqutigalugit ingerlanneqartarpoq, imaani kabelikkuunngitsoq soorlu Kalaallit Nunaata annersaani taamaattoq.

⁷⁹ (Qaasuitsup Kommunanut Pilersaarut 2014-2016)

⁸⁰ (Qaasuitsup Kommunanut Pilersaarut 2014-2016)

⁸¹ (Qaasuitsup Kommunanut Pilersaarut 2014-2016)

13 Najoqqutassat

- Akileraatarneq atugarissaarnerlu pillugit Isumalioqatigiissitaq. (2010). *Kalaallit Nunaanni ineriartorneq atugarissaarnerlu qanoq qulakkeerneqarsinnaappat? Tunngavissiatut nalunaarusiaq*.
- Almbjerg, S.-I., & Nielsen, J. B. (2007). *Da børneteatret tør lagde Qaanaaq*. Uani aaneqarpoq Berlingske: <https://www.berlingske.dk/kultur/da-boerneteatret-toerlagde-qaanaaq>
- Aningaasaqarnermut Akileraatarnermullu Naalakkersuisoqarfik. (2017). *Aningaasaqarnikkut Ingerlatsineq pillugu Nalunaarut 2017*.
- Avannaata Kommunia. (2018). *QAANAAQ: Inuusuttut kajumissutisiminnik pitsaaliueqataasut*. Uani aaneqarpoq Avannaata Kommunia.
- Bjerregaard, P., & Dahl-Petersen, I. K. (2011). *Avanersuarmit peqqissusaannik misissuineq 2010*. København: Statens Institut for Folkesundhed.
- Dahl-Petersen, I. K., Larsen, C. V., Nielsen, N. O., Jørgensen, M. E., & Bjerregaard, P. (2016). *Kalaallit Nunaanni Innuttaasut Peqqissusaannik Misissuisitsineq 2014, Inuunermi atugassarititaasut, inooriaaseq peqqissuserlu*.
- Danmarks Miljøundersøgelser. (2003). *Marin recipientundersøgelse ved Thule Air Base 2002, Faglig rapport fra DMU, nr. 449*.
- Danmarks Statistik. (n.d.). Uani aaneqarpoq <https://www.dst.dk>
- Fraser Institute. (2018). *Fraser Institute Annual Survey of Mining Companies 2017*.
- Grønlands Politi. (n.d.). *Årsstatistik 2017*.
- Greenland Ruby. (2017). *Press Release*. Uani aaneqarpoq Greenland Ruby: http://greenlandruby.gl/pr_170511.html
- Greenland Ruby. (2018). *Monitorerings og evalueringsrapport 2017 i relation til IBA-aftalen*.
- Hendriksen, & Hoffmann. (2016). *Qaanaaq Distrikt – infrastruktur og erhvervsgrundlag: Sammenfatning af pilotprojekt om lokal baseret erhvervsudvikling*. Center for Artisk Teknologi.
- Hudson Resources Inc. (n.d.). *Mining the Way to Green Products*. Uani aaneqarpoq Hudson Resources inc.
- Isumaginninnermut, Ilaqutariinnut, Naligiissitaanermut Inatsisinillu Atuutsitsinnermut Naalakkersuisoqarfik. (2018). *Piitsuussuseq Naligiinnginnerlu, Naligiinnginneq piitsuussuserlu kiisalu piitsuussutsimut killiliussassamik nunatsinni aalajangiussinissamut periarfissat pillugit nassuiaat*.
- Kalaallit Nunaanni Kisitsisit. (2018). *Kalaallit Nunaanni Kisitsisit 2018*.
- Kalaallit Nunaanni Naatsorsueqqissaartarfik. (n.d.). *Kisitsisaataasivik*. Uani aaneqarpoq Kalaallit Nunaanni Naatsorsueqqissaartarfik:

<http://bank.stat.gl/pxweb/kl/Greenland/?rxid=c88d70a4-37fe-4ce5-9715-e17377e8b8ea>

Kalaallit Nunaanni Teknikimik Ilinniarfik (KTI). (2019, March 12). Uani aaneqarpoq <https://www.kti.gl/da/om>

Kamikposten. (2010, December 8). *Kamikposten*. Uani aaneqarpoq Sidste mand lukker og slukker: <http://www.kamikposten.dk/global/maskinrum/rutine/leksikon.aspx?tag=emne&folder=hvadermeningen&sprog=da&punkt=Bygder&soegestreg=&udvalgt=20101208160523be4>

Kleist, K. V., & Knudsen, R. (2016). *Sitting on gold - a report on the use of informally acquired skills in Greenland*. University of Copenhagen and Ilisimatusarfik.

KNR. (2009, December 26). *Kalaallit Nunaata Radioa, Greenland Broadcasting Corporation*. Uani aaneqarpoq Nunaqarfinnik matooraaniartoqassagaluarpaa IA-mut tulluarnavianngilaq: <https://knr.gl/kl/nutaarsiassat/juaaka-lyberth-nunaqarfinnik-matooraaniartoqassagaluarpaa-ia-mut-tulluarnavianngilaq>

(n.d.). *Landslægeembedets årsberetning 2016*.

Meeqqat pisinnaatitaaffii pillugit sullissivik. (2018). *Meeqqat Illersuisuata angalanerminut nalunaarusiaa Qaanaaq, juni 2018*.

Naalakkersuisut a. (n.d.). *Advanced exploration projects*. Uani aaneqarpoq Naalakkersuisut: <https://www.govmin.gl/en/mining-and-exploration-projects/advanced-exploration-projects>

Naalakkersuisut. (2009, September 24). *Naalakkersuisut*. Uani aaneqarpoq Ataatsimiinnernit imaqarniliat 10. september 2009: https://naalakkersuisut.gl/kl-GL/Naalakkersuisut/Moeder-for-Naalakkersuisut/Meeting-Records/2009/09/10_09_2009

Naalakkersuisut b. (n.d.). *Producing Mines*. Uani aaneqarpoq Naalakkersuisut: <https://www.govmin.gl/en/mining-and-exploration-projects/producing-mines>

(n.d.). *Nunatsinni nakorsaaneqarfimmit ukiumoortumik nalunaarusiaq 2017*.

Nunatta Katersugaasivia Allagaateqarfialu. (2018). *Moriusaq Archaeological Survey 2018*.

Qaasuitsup Kommuniaut Pilersaarut 2014-2016. (n.d.). Uani aaneqarpoq http://qaasuitsup-kp.cowi.webhouse.dk/gl/illoqarfiit_nunaqarfiillu_pilersaarutaat/qaanaaq/

Rosa, A. (2017). *Meeqqat 3000-it atornerlugaasut. 110-ginnaat ukiut tallimat iluanni unnerluussaasut dømte på fem år*. Uani aaneqarpoq Sermitsiaq-AG: <https://sermitsiaq.ag/kl/meeqqat-3000-it-atornerlugaasut-110-ginnaat-ukiut-tallimat-iluanni-unnerluussaasut>

Royal Greenland A/S. (2018). *Qaanaami aalisarnej tunisassiornerlu siuariartuinnarpoq*. Uani aaneqarpoq Royal Greenland.

- Saammaateqatigiinnissamut Isumalioqatigiissitaq. (2017). *Det grønlandske sprog i dag - rapport over det grønlandske sprog, standpunkt og anbefalinger*.
- Sæhl, M., Kirk, T., & Veihe, B. (2018). *Hans er hjemløs i Grønland: Det er verdens værste sted at være hjemløs*. Uani aaneqarpoq DR:
<https://www.dr.dk/nyheder/indland/valgigroenland/hans-er-hjemloes-i-groenland-det-er-verdens-vaerste-sted-vaere>
- Sermitsiaq AG. (2009, July 30). *Sermitsiaq AG*. Uani aaneqarpoq To indbyggere tilbage i Moriusaq: <https://sermitsiaq.ag/node/69913>
- Statens institut for Strålebeskyttelse. (2011). *Thule Ajunaarneq: Thulemi Nunap qinngornernik ulorianartunik qanoq annertutigisumik mingutsinneqarsimaneranik naliliineq*. Sundhedsstyrelsen.
- SUNNGU Kalaallit Nunaata ilinniakkanut najoqqutassiaa. (2019, March 12). Uani aaneqarpoq <https://sunngu.gl/kl-GL/Opkvalificering/Kurser/AMA>
- Sunngu, Kalaallit Nunaata ilinniakkanut najoqqutassiaa. (n.d.). *Ilinniarfiit*. Uani aaneqarpoq Sunngu, Kalaallit Nunaata ilinniakkanut najoqqutassiaa.